

Gelderse Erfgoedmonitor 2019

Onderzoek naar het publieksbereik, baten en lasten
van de Gelderse erfgoedsector

December 2020 | 's-Hertogenbosch

Erfgoed
Gelderland

Inhoud

Hoofdstuk 1. Introductie

- 1.1 Aanleiding, doel en vraagstelling
- 1.2 Methodische verantwoording

Hoofdstuk 2. Musea

- 2.1 Publieksbereik
- 2.2 Baten
- 2.3 Lasten
- 2.4 Overige bevindingen
- 2.5 Benchmark

Hoofdstuk 3. Historische verenigingen

- 3.1 Publieksbereik
- 3.2 Baten
- 3.3 Lasten
- 3.4 Overige bevindingen

Hoofdstuk 4. Bibliotheken en archieven

- 4.1 Publieksbereik
- 4.2 Baten en lasten
- 4.3 Overige bevindingen

3

4

5

7

8

13

15

18

20

28

29

30

31

33

35

36

37

39

Hoofdstuk 5. Landgoederen en monumenten

- 5.1 Publieksbereik
- 5.2 Baten
- 5.3 Lasten
- 5.4 Overige bevindingen

Hoofdstuk 6. Overig aanbod

- 6.1 Introductie
- 6.2 Opvallende bevindingen

Hoofdstuk 7. Conclusies en aanbevelingen

- 7.1 Conclusies
- 7.2 Aanbevelingen

01

Introductie

1.1 Aanleiding, doel en vraagstelling

Erfgoed Gelderland werkt voor en met haar leden aan het samen toekomst geven aan verleden. Meer dan 200 instellingen in de provincie Gelderland zijn lid van de coöperatie. De ledenlijst kent een grote diversiteit en bevat naast musea, archieven, historische verenigingen en bibliotheken tegenwoordig ook landgoederen en kerken.

In 2015 heeft Erfgoed Gelderland in samenwerking met ZKA een onderzoek uitgevoerd naar onderwerpen als bezoekaantallen, personeel, financiën en georganiseerde activiteiten van de Gelderse erfgoedinstellingen, met als doel haar leden te kunnen informeren over geldende kengetallen. Dit resulteerde destijds in de eerste 'Gelderse erfgoedmonitor'.

Erfgoed Gelderland heeft mede vanwege de Covid-19-crisis behoefte aan een nieuwe meting. Door nu de feiten en cijfers van 2019 te verzamelen, kan Erfgoed Gelderland - tijdens en na de huidige crisis – de juiste acties ondernemen in het belang van de erfgoedsector. De inzichten die met dit onderzoek verkregen worden helpen hierbij. Daarnaast biedt het onderzoek inzichten en handvatten waar de leden van Erfgoed Gelderland zelf verder mee kunnen.

Onder de leden van Erfgoed Gelderland is in de afgelopen maanden een onderzoek uitgevoerd. Doel van dit onderzoek was een eenmeting onder leden van de coöperatie waaruit, op basis van de bedrijfsvoering en per categorie, conclusies kunnen worden getrokken over kengetallen en marktgemiddelden. Daarbij zijn de volgende onderzoeksvragen beantwoord:

- Hoeveel bezoeken trekken Gelderse erfgoedinstellingen (fysiek, website, leden, donateurs, etc., per categorie)?
- Hoeveel medewerkers en vrijwilligers zijn actief binnen de sector en per categorie?
- Hoe zijn inkomsten (entree, horeca, detailhandel, verhuringen, subsidies) en kosten (inkoop, huisvesting, collectie/expositie, personeel, algemeen) opgebouwd?
- Hoeveel en welke type activiteiten organiseren de Gelderse erfgoedinstellingen?
- Hoe hebben bovenstaande aspecten zich sinds het vorige peiljaar 2014 ontwikkeld?

1.2 Methodische verantwoording

Categoriale indeling

De erfgoedinstellingen vormen een heterogene populatie, variërend van archieven en monumenten tot musea. Om tot resultaten op maat te komen, is deze heterogene groep opgedeeld in verschillende categorieën. Hierbij is de volgende indeling aangehouden:

- Musea;
- Historische verenigingen;
- Bibliotheken en archieven;
- Landgoederen en monumenten;
- Overige organisaties (waaronder bezoekerscentra, forten, en erfgoedplatforms).

In vergelijking met de nulmeting uit 2015 zijn de categorieën iets aangepast. Zo zijn (aan erfgoed gerelateerde) bibliotheken en archieven samengevoegd tot één categorie. Ook is door een toename van het aantal landgoederen en monumenten dat lid is geworden van Erfgoed Gelderland besloten om hier een aparte categorie van te maken. Daarnaast zijn er enkele instellingen die tot meerdere categorieën behoren, zoals geregistreerd in de enquête. Waar mogelijk hebben we de bezoekaantallen van instellingen die tot meerdere

categorieën behoren onderverdeeld naar de juiste categorie. De uiteindelijke categorisering is bepaald aan de hand van de categorisering/indeling die de respondenten zelf invulden en de expertise van Erfgoed Gelderland.

Onderzoekspopulatie

In vergelijking met de eerste 'Gelderse erfgoedmonitor' is de onderzoekspopulatie iets aangepast. Deze keer behoren alleen leden van de coöperatie tot de populatie van het onderzoek. Niet-leden vallen dus buiten de kaders van het onderzoek, in peiljaar 2014 maakten zij (deels) wel onderdeel uit van de populatie. Het aantal musea dat een uitnodiging heeft ontvangen om deel te nemen aan het onderzoek is daarmee lager dan in de nulmeting¹. De resultaten van de eenmeting zijn echter betrouwbaar, mede door de hogere respons (deze editie is de respons onder musea 62%, tegenover 44% in de editie over het jaar 2014²).

Voor de overige categorieën geldt dat de onderzoekspopulatie tijdens de éénmeting groter was dan bij de nulmeting. Dit komt de betrouwbaarheid van de resultaten ten goede, maar maakt een consistente vergelijking met de nulmeting is niet altijd even goed mogelijk.

¹ Met name enkele kleinschalige musea zijn weggevallen ten opzichte van 2014. De namen van deze musea zijn bekend bij Erfgoed Gelderland. Het effect op de resultaten van deze musea is door hun omvang beperkt.

² In beide peiljaren zijn de bezoeken aan de overige musea ingeschat danwel aangevuld uit bestaande bronnen. Hierdoor ontstaat op het vlak van bezoeken een compleet beeld.

Respons

Ongeveer 56% van de leden van Erfgoed Gelderland heeft de enquête over peiljaar 2019 volledig ingevuld. Daarnaast heeft een deel van de leden de enquête deels ingevuld. Bij sommige vragen ontbreken dus antwoorden. Zodoende kan op deelonderwerpen de respons (iets) lager uitvallen dan het aantal volledig ingevulde enquêtes doet vermoeden. Enkele gegevens, zoals bezoekaantallen, zijn door middel van deskresearch door ZKA aangevuld.

Vier van de vijf categorieën hebben een respons van meer dan 50%, waarmee een representatief beeld kan worden geschetst van de sector. De categorie “Landgoederen en monumenten” bleef qua respons iets achter. De resultaten van deze categorie moeten daardoor meer indicatief geïnterpreteerd worden.

Ten opzichte van de vorige editie is de respons onder musea hoger, onder andere categorieën vergelijkbaar of iets lager.

Respons per categorie

	AANTAL INSTELLINGEN	AANDEEL INSTELLINGEN MET REACTIE
MUSEA	102	62%
HISTORISCHE VERENIGINGEN	59	54%
BIBLIOTHEKEN EN ARCHIEVEN	13	69%
LANDGOEDEREN EN MONUMENTEN	21	24%
OVERIG	24	58%
TOTAAL	215	56%

Opm.: het totale aantal instellingen van de categorieën (219) is niet hetzelfde als het aantal leden in de onderzoekspopulatie (215), omdat enkele instellingen in meerdere categorieën opgenomen zijn.

Vergelijking met landelijke cijfers

De resultaten uit de éénmeting van de Gelderse Erfgoedmonitor worden vergeleken met landelijke resultaten en kengetallen. Omdat de landelijke bronnen over het peiljaar 2019 pas op een later moment dit jaar beschikbaar zijn, is de vergelijking op dit moment nog geen onderdeel van dit rapport³.

³ Het gaat hier onder meer om de Erfgoedmonitor van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en de museumcijfers gerapporteerd door het CBS.

Musea

02

2.1 Publieksbereik

Circa 3,57 miljoen bezoeken musea Erfgoed Gelderland

- De populatie bij Erfgoed Gelderland aangesloten musea bestaat uit 102 musea. Dit aanbod is rijk en gevarieerd, van musea met landelijke aantrekkingskracht tot meer lokaal georiënteerde (dorps)musea. Ruim 80% van de Gelderse musea is een geregistreerd museum. Er zijn vier instellingen die ook onderdeel zijn van een andere categorie, en (deels) over een museale functie beschikken. Dit zijn onder meer Nationaal Park de Hoge Veluwe en CODA;
- Van 88 musea is het aantal (fysieke) bezoeken bekend. Ook van de vier instellingen met een museale functie die onderdeel uitmaken van een andere categorie is het aantal museale bezoeken bekend. Het bezoekaantal van de overige tien musea hebben we conservatief geraamd op basis van het gemiddelde bezoekaantal van een klein museum. In totaal waren de musea in 2019 gezamenlijk goed voor ruim 3,57 miljoen bezoeken;
- De acht grootschalige musea in Gelderland (>100.000 bezoeken per jaar) waren in 2019 goed voor ruim 55% van het totale museumbezoek;
- Kunstmusea doen het naar verhouding goed. Deze weten gemiddeld meer bezoeken te genereren dan musea die op andere onderwerpen georiënteerd zijn.

Musea: aantal bezoeken naar grootte

	AANTAL MUSEA	AANTAL BEZOEKEN	AANDEEL IN BEZOEKEN
KLEIN (<25.000) BEZOEKEN	71	465.400	13%
MIDDELGROOT (25.000-100.000 BEZOEKEN)	23	1.135.500	32%
GROOT (>100.000 BEZOEKEN)	8	1.964.800	55%
TOTAAL	102	3.565.700	100%

Musea: aantal bezoeken naar type

TYPE MUSEUM	AANDEEL AANBOD	AANDEEL BEZOEKEN
KUNST	18%	29%
GESCHIEDENIS	42%	37%
OVERIG	6%	4%
MIX	34%	30%

Toename aantal bezoeken ten opzichte van 2014

In 2014 werden ca. 3,22 miljoen museumbezoeken gerapporteerd. In 2019 was het aantal museumbezoeken dus circa 11% hoger. Er zijn een aantal zaken die mee moeten worden genomen bij de interpretatie van deze cijfers:

- Het gemiddelde aantal bezoeken nam in de afgelopen jaren toe, van circa 33.000 in 2014 naar bijna 35.000 in 2019 (ofwel een groei van ca. 6%). In 2014 zijn niet geheel dezelfde musea bevraagd als in 2019. Als we alleen de musea vergelijken die zowel over peiljaar 2014 als 2019 de enquête invulden, dan vinden we eveneens een groei van 4% in aantallen bezoeken;
- Door natuurlijk verloop zijn er de afgelopen jaren een aantal musea bij gekomen en gesloten. Museum STAAL, Museum voor Achterhoekse Schilderkunst en Museum MORE (met twee locaties) zijn sinds het vorige onderzoek toegevoegd aan het Gelderse museumlandschap, en zorgden dus voor een aanzienlijke impuls van het Achterhoekse museumbezoek. Daarnaast zijn er ten opzichte van 2014 ook enkele musea gesloten, zoals Achterhoeks Museum 1940-1945 en het Museum voor Oude Boekdrukkunst;
- Paleis 't Loo onderging in 2019 een grondige renovatie waardoor het bezoekersaantal aanmerkelijk lager was dan in 2014. De renovatie moet zijn afgerond in 2021. Vanaf dat jaar is het bezoekersaantal naar verwachting weer fors hoger dan in 2019, wat ook een positief effect heeft op het totale museumbezoek in de provincie Gelderland.

Herkomst bezoeken

Ongeveer 21% van alle museumbezoeken werd afgelegd door bezoekers uit het buitenland. De verschillen tussen de musea zijn echter groot. De meeste musea rapporteren een percentage buitenlandse bezoeken tussen 0 en 10%, maar een aantal (met name grootschalige) musea rapporteert tussen 40 en 50% buitenlands bezoek, en hebben daarmee een groot effect op het gemiddelde.

Kortingskaarten

- Bij de musea die aangeven de Museumkaart te accepteren wordt ongeveer 28% van alle bezoeken gegenereerd door bezoekers met een Museumkaart. In een enkel geval kan dit zelfs oplopen tot 80% van het totale bezoek. Circa 15% van de respondenten geeft aan geen Museumkaart te accepteren;
- Ongeveer de helft van de musea geeft aan ook andere kortingskaarten te accepteren. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de Bankgiroloterij VIP-kaart. Voor deze musea geldt dat ongeveer 7% van het totale bezoek wordt gegenereerd door andere kortingskaarten.

Cultureel ondernemerschap

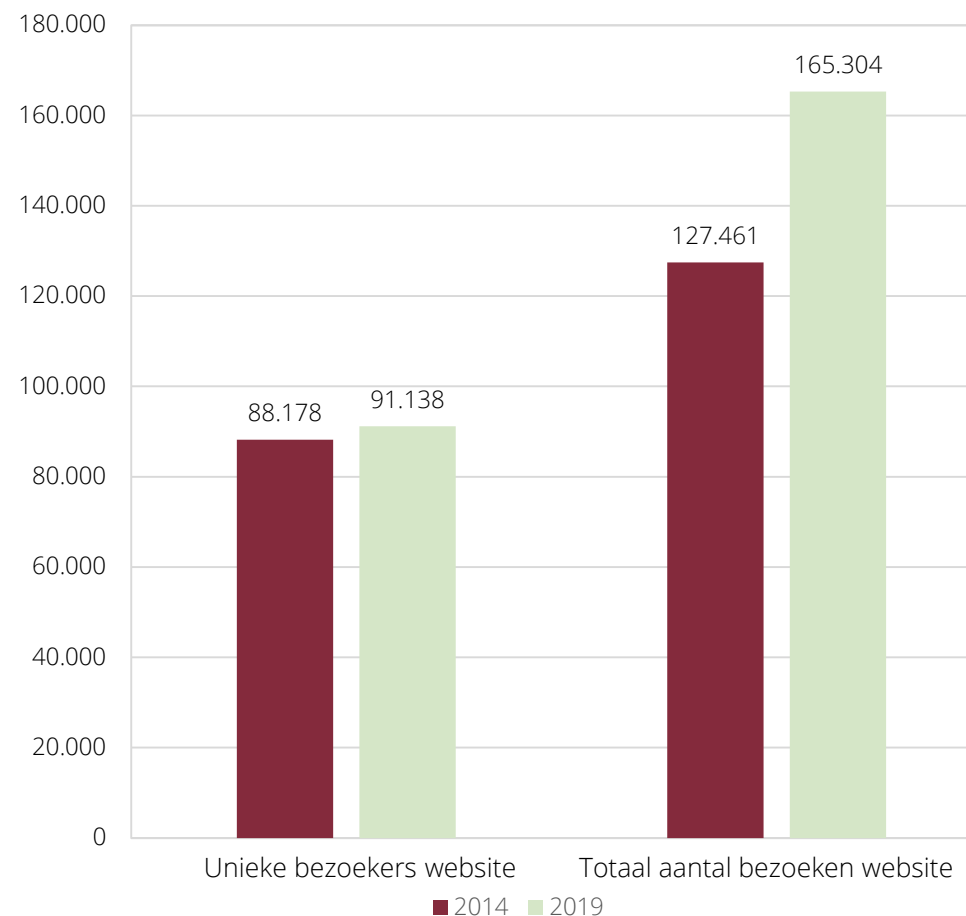
Cultureel ondernemerschap wordt steeds belangrijker. Dit kan bijvoorbeeld worden uitgedrukt in het aantal zakelijke bezoeken (vergaderingen, recepties, presentaties). De deelnemende musea geven aan dat ca. 5% van het bezoek 'zakelijk' is. Het aandeel hangt samen met de omvang van het museum. Kleine en middelgrote musea hebben ca. 2-3% zakelijk bezoek, grote musea ca. 6-7%. Lettend op het totale aantal museumbezoeken waren er circa 170.000 zakelijke bezoeken aan de Gelderse musea in 2019.

Online bezoek groter dan fysiek bezoek en groeiende

- De websites van de Gelderse musea genereerden in 2019 gemiddeld ca. 91.000 unieke bezoekers. Het totale aantal bezoeken was gemiddeld 165.000. Dit betekent dat een website van een Gelders museum per unieke bezoeker jaarlijks ongeveer 1,8 keer wordt bezocht;
- Het gemiddeld aantal unieke bezoekers is in vergelijking met 2014 met 3% gestegen. Het gemiddelde wordt sterk beïnvloed door de grote musea, die in sommige gevallen meer dan een half miljoen unieke bezoekers naar hun website hebben weten te trekken. Het gemiddelde aantal bezoeken steeg aanmerkelijk harder, met bijna 30%. Het aantal bezoeken per unieke bezoeker steeg derhalve fors;
- Het aantal online bezoekers was in 2019 gemiddeld 2,9 keer zo hoog als het aantal fysieke bezoekers. In 2014 was deze verhouding nog circa 2,1, wat aantoont dat het belang van de online omgeving van de Gelderse musea is toegenomen in de afgelopen vijf jaar⁴.

Musea: gemiddeld websitebezoek (2014 en 2019)

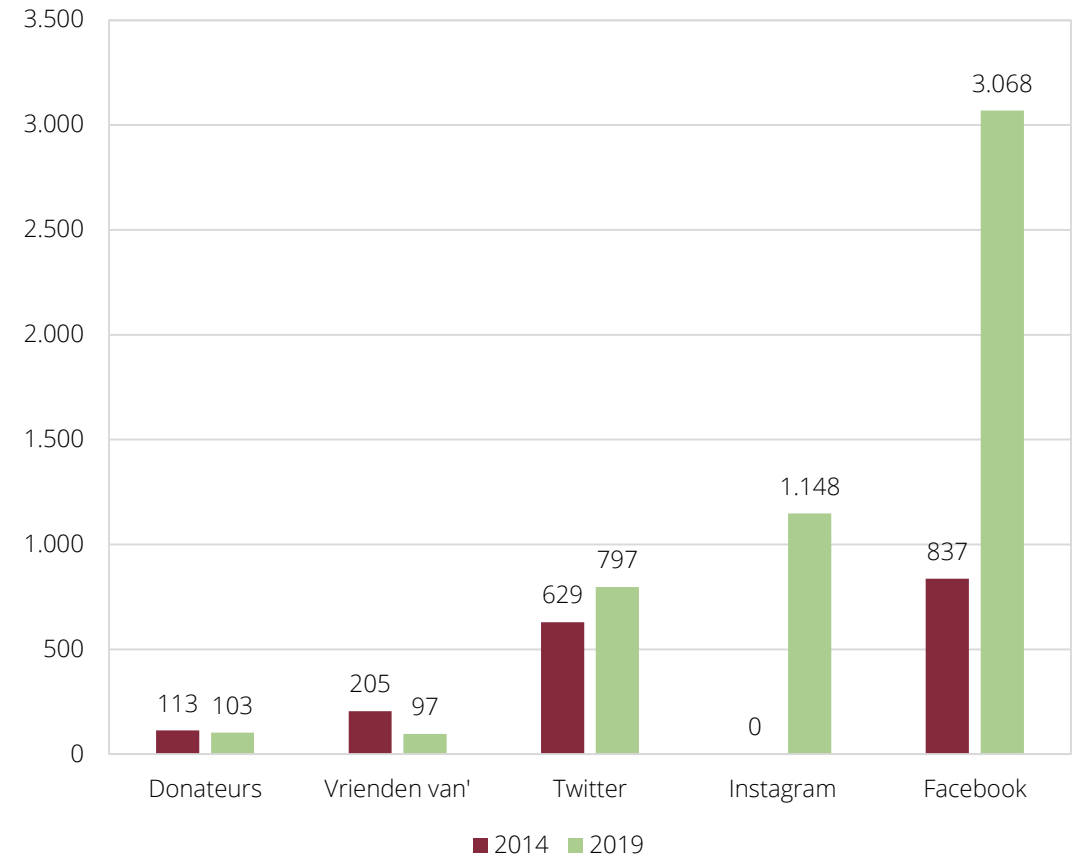

⁴ Ten opzichte van het rapport over het peiljaar 2014 is een correctie toegepast op het aantal bezoeken en bezoekers, op basis van inzichten uit de huidige enquête.

Klassieke vormen van binding nemen af, online binding stijgt

- De meer traditionele vormen van binding aan een museum hebben in de afgelopen jaren (licht) aan belang ingeboet. Het gemiddelde aantal donateurs is ten opzichte van 2014 licht gedaald, het aantal 'vrienden van' daalde aanzienlijk. Deels komt dit door verschillen in de steekproef. Als alleen de musea worden vergeleken die de enquête zowel over peiljaar 2014 als 2019 hebben ingevuld is de daling in het aantal 'vrienden van' 6%. De afname in klassieke vormen van binding past in een landelijke trend dat vooral kleine en middelgrote musea in toenemende mate moeite hebben om partners aan zich te binden⁵.
- Moderne vormen van klantenbinding zitten wel in de lift. Een gemiddeld Gelders museum heeft bijna 800 volgers op Twitter, 1.148 volgers op Instagram en registreerde in 2019 ca. 3.068 likes op Facebook. Dit zijn aanzienlijke stijgingen ten opzichte van 2014⁶. Vooral het aantal likes op Facebook is flink toegenomen.

Musea: gemiddelde klantenbinding (2014 en 2019)

⁵ Bron: ABN AMRO (2018), *De waarde van identiteit voor musea*.

⁶ In 2014 zijn de musea niet gevraagd naar aantallen volgers op Instagram.

2.2 Baten

Totale baten

De baten van een Gelders museum zijn gemiddeld circa € 1,4 miljoen op jaarbasis. Grootschalige musea zitten hier ruim boven, met bijna € 14 miljoen per jaar gemiddeld. Middelgrote en kleine musea blijven hierop achter met respectievelijk circa € 1,9 miljoen en € 150.000,- baten per jaar⁷.

Baten uit publieksactiviteiten

Het aandeel van de baten uit publieksactiviteiten (entrees, horeca, bijzondere activiteiten, zaalverhuur, (web)winkel) in de totale baten is procentueel vergelijkbaar voor de drie categorieën, met circa 25-30%. Zaalhuur neemt hierin een bescheiden aandeel in. Circa 92% van de horecainkomsten worden gegenereerd in eigen beheer, slechts een klein deel loopt dus via externen.

Subsidies

Subsidies vertegenwoordigen een groot aandeel (ca. 60%) in het jaarbudget van de musea. Vooral de middelgrote musea geven aan relatief sterk afhankelijk van subsidies te zijn (bijna 70%). Voor de kleinere en grote musea loopt het aandeel subsidies terug richting 60% van het jaarbudget. De grote Gelderse musea ontvangen vooral

structurele (exploitatie-) subsidies van het Rijk (45% van de totale baten), terwijl middelgrote en kleine musea vooral van steun van de gemeente afhankelijk zijn (resp. 39% en 27% van de totale baten). De incidentele subsidies hebben een bescheiden omvang.

Fondsen, giften, donaties en sponsoring

Voor de musea tot 25.000 bezoeken op jaarbasis vertegenwoordigen fondsen, giften en donaties circa 10% van de totale baten. Met name bij de middelgrote musea is dit aandeel iets lager (7-8%), bij de kleine musea iets groter (14-15%).

Musea: verdeling baten

	KLEIN	MIDDEL	GROOT	TOTAAL
BEZOEKERSINKOMSTEN	26%	23%	30%	28%
BIJZONDERE ACTIVITEITEN	1%	1%	0%	0%
ZAALVERHUUR	0%	0%	0%	0%
SUBSIDIES	60%	68%	59%	61%
FONDSEN	3%	4%	4%	4%
GIFTEN EN DONATIES	7%	3%	1%	2%
SPONSORING	2%	0%	0%	0%
OVERIG	2%	1%	6%	4%

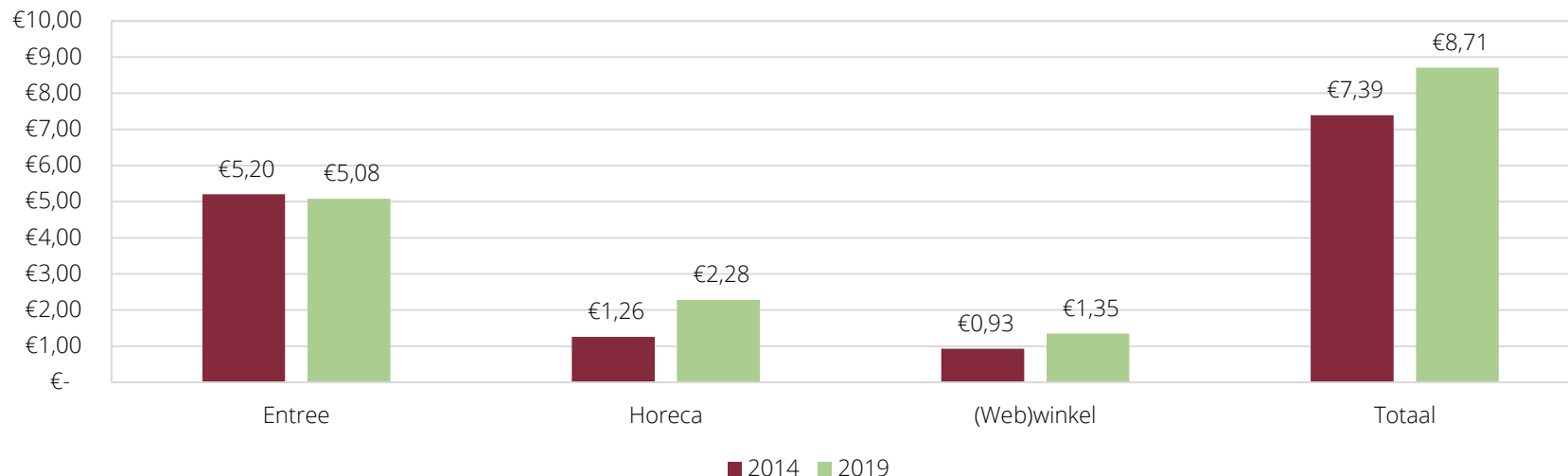
Opm.: categorieën waarbij het aandeel in de tabel 0% bedraagt hebben feitelijk een aandeel lager dan 0,5% maar groter dan 0%.

⁷ Gezien de diversiteit onder musea is ervoor gekozen deze op te splitsen in kleine, middelgrote en grote musea. Kleine musea realiseren tot 25.000 bezoeken, middelgrote musea 25.000 tot 100.000 bezoeken en grootschalige musea meer dan 100.000 bezoeken.

Baten per bezoek gestegen

- De baten bij de Gelderse musea die te relateren zijn aan bezoekers zijn gestegen ten opzichte van 2014 (+18%). De *yield* (gemiddelde gerealiseerde entreprijs per bezoek) is iets gedaald naar € 5,08 (-2%). Het toenemende gebruik van kortingskaarten (Museumkaart, etc.) kan hier een verklaring voor zijn.
- Met name de inkomsten uit horeca en (web)winkel namen toe, waarmee de gedaalde gerealiseerde entreebaten (per bezoek) werden gecompenseerd;
- Op basis van de benoemde baten per bezoek bedragen de totale baten bij de Gelderse musea (entrees, horeca en (web)winkel) ruim € 31 miljoen per jaar. Dit is nog exclusief bestedingen elders, aan bijvoorbeeld overnachtingen, horeca, detailhandel en/of vervoer en parkeren. In 2014 waren de bestedingen binnen de muren van de musea nog ca. € 24 miljoen.
- De stijging van de bestedingen ten opzichte van 2014 is het resultaat van zowel een volume-effect (meer bezoeken) als een prijseffect (hogere bestedingen per bezoek)⁸.

Musea: vergelijking bezoekinkomsten 2014 en 2019

⁸ In 2014 was de respons minder omvangrijk en bovendien een minder goede afspiegeling van het aanbod dan in 2019. Naar verwachting was er in 2014 dus sprake van een lichte onderschatting van de baten per bezoek, met name op het vlak van horeca en winkel.

2.3 Lasten

Personeel zorgt voor grootste lasten, sterke verschillen per grootte

In nevenstaande tabel is de opbouw van de gemiddelde jaarlijkse lasten van de musea weergegeven⁹. Hieruit blijkt het volgende:

- Drie typen lasten –huisvesting, de hoofdactiviteiten en personeel– zijn gezamenlijk goed voor bijna 75% van de totale lasten. In het peiljaar 2014 namen deze drie posten een vergelijkbaar aandeel in;
- Kleine musea hebben relatief hoge huisvestings- en kapitaallasten (41%). Omdat de baten uit publieksactiviteiten bij deze musea bescheiden zijn, is er meestal minder ruimte om met betaalde krachten te werken. Zij zijn meer dan evenredig afhankelijk van vrijwilligers, en dus blijven de personeelslasten relatief bescheiden. Middelgrote en grote musea hebben verhoudingsgewijs te maken met een hoog aandeel personeelslasten. Het aandeel huisvestings- en kapitaallasten is bij deze musea juist lager;
- Grote musea geven relatief meer uit aan communicatie/marketing (5% van de totale lasten). Het gaat hier om out-of-pocket kosten, die bovenop personeelslasten voor marketingmedewerkers komen. Kleinschalige musea hebben doorgaans geen marketingpersoneel in dienst, en besteden relatief gezien ook weinig out-of-pocket;

Musea: verdeling lasten

	KLEIN	MIDDEL	GROOT	TOTAAL
HUUR EN HUISVESTING	29%	16%	12%	15%
HYPOTHEEK EN OVERIGE KAPITAALLASTEN	12%	6%	5%	6%
TENTOONSTELLINGEN, COLLECTIE EN OVERIGE PUBLIEKSACTIVITEITEN	11%	15%	8%	10%
PERSONEEL	30%	46%	52%	49%
COMMUNICATIE/MARKETING	3%	4%	5%	5%
INKOOP (WEB)WINKEL	3%	2%	3%	3%
INKOOP HORECA	3%	2%	3%	2%
ALGEMEEN	8%	7%	6%	7%
OVERIG	2%	2%	6%	5%

- Bij grote musea is ook het aandeel 'overig' groter. Dit heeft onder meer te maken met de verhuur van onroerend goed, doorbelasting van personeel en vergoedingen voor bruikleen.

⁹ Gezien de diversiteit onder musea is ervoor gekozen deze op te splitsen in kleine, middelgrote en grote musea. Kleine musea realiseren tot 25.000 bezoeken, middelgrote musea 25.000 tot 100.000 bezoeken en grootschalige musea meer dan 100.000 bezoeken.

Aantal FTE per bezoek neemt toe bij meer bezoeken

- Gemiddeld hebben de musea 13 personeelsleden op de loonlijst. Omgerekend naar FTE betekent dit ongeveer 8 voltijdbanen per museum. Deze werkgelegenheid is het hoogst voor musea met meer dan 100.000 bezoeken (gemiddeld 110 FTE). Hier moet wel bij vermeld worden dat het Nederlands Openluchtmuseum het gemiddelde zeer sterk beïnvloedt. Zonder dit museum zijn de grootschalige musea goed voor circa 50 voltijdbanen gemiddeld. De kleine musea (< 25.000 bezoeken) hebben gemiddeld 1 FTE in loondienst;
- Naast betaalde krachten in eigen loondienst hebben de grote musea gemiddeld nog één ZZP'er/freelancer (gerekend in FTE) in dienst. Ook hebben veel musea een aantal stagiaires in dienst: kleine musea gemiddeld één, middelgrote vier en grote musea elf;
- Uitgaande van 102 musea in het onderzoek, komt het totaal aantal betaalde krachten in loondienst uit op circa 1.350 en het aantal FTE op circa 800. Het aantal voltijdbanen is hiermee hoger dan in 2014 (+18%);
- Aan een museum zijn gemiddeld 54 vrijwilligers verbonden. Uitgaande van 102 musea zou het totale aantal vrijwilligers uitkomen op circa 5.500 (dubbeltellingen niet meegerekend). Voor elke medewerker in loondienst zijn er dus vier vrijwilligers werkzaam voor een museum;
- Het aantal FTE uitgedrukt per 10.000 bezoeken laat zien dat grote musea relatief meer betaald personeel in dienst hebben dan de kleine musea, en maken verhoudingsgewijs minder gebruik van vrijwilligers. Voor kleine musea geldt het tegenovergestelde. Het belang van vrijwillige inzet voor het draaiende houden van kleine musea is zeer groot. In 2014 was het aantal betaalde krachten per 10.000 bezoeken bij deze musea nog 1,3. Ook middelgrote musea hadden minder FTE per 10.000 bezoeken (in 2014 2,9, in 2019 1,9).

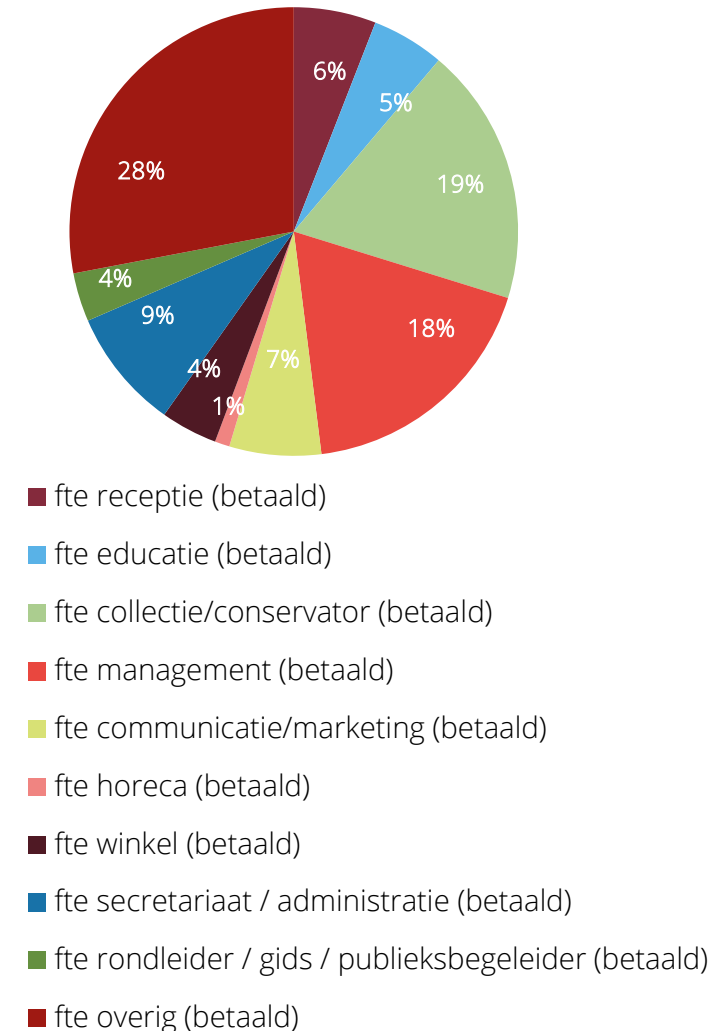
Musea: personeelsopbouw en vrijwilligers

	GEMIDDELD AANTAL MEDEWERKERS IN LOONDIENT	GEMIDDELD AANTAL MEDEWERKERS IN LOONDIENT IN FTE	FTE PER 10.000 BEZOEKEN	GEMIDDELD AANTAL VRIJWILLIGERS	GEMIDDELD AANTAL VRIJWILLIGERS PER 10.000 BEZOEKEN
KLEIN	1	1	0,7	45	99
MIDDEL	15	10	1,9	64	16
GROOT	194	110	2,3	149	4
TOTAAL	13	8	2,1	54	17

Relatief groot deel FTE voor collectiebeheer en management

- De meeste betaalde voltijdbanen in de Gelderse musea aangesloten bij Erfgoed Gelderland gaan naar collectiebeheer/conservator en naar management. Gezamenlijk zijn deze functies goed voor circa 37% van alle FTE in de museale sector;
- De categorie 'overig' is echter het grootst in termen van FTE met circa 28%. Het zijn vooral de grote musea die veel specialisten in dienst hebben die moeilijk in één van de andere categorieën geplaatst kunnen worden;
- De overige functies zijn goed voor tussen 1 en 9% van het aantal FTE in de museale sector. Functies die direct met het bezoekend publiek te maken hebben, zoals horeca, winkel en rondleiders, komen minder vaak terug in de betaalde functies.

Onderverdeling personeel (FTE) naar functie

2.4 Overige bevindingen

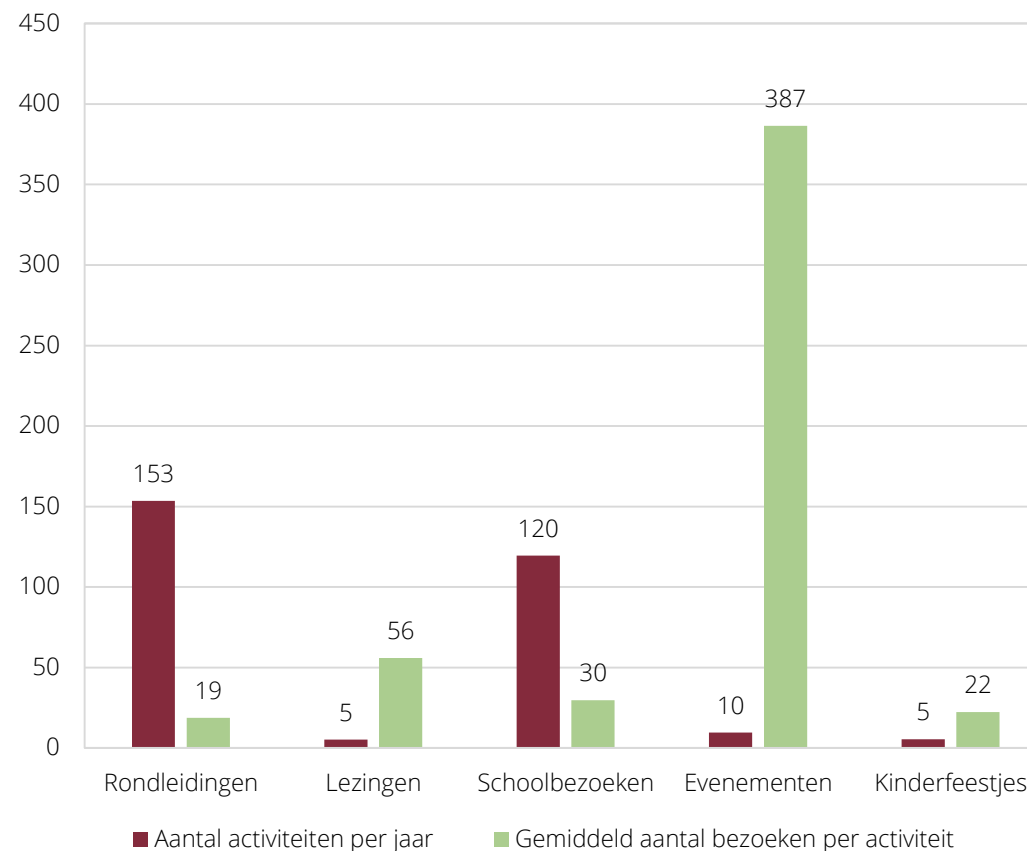
Activiteiten en bezoeken

- Het activiteitenprogramma van musea bestaat overwegend uit rondleidingen/excursies en schoolbezoeken. Deze twee activiteiten worden gemiddeld respectievelijk 153 en 120 keer per jaar georganiseerd. Het zijn vooral de grote musea die veel rondleidingen geven (gemiddeld 733). Bij kleine musea gebeurt dit minder vaak (ca. 80 maal per jaar). Ook lezingen worden vooral door de grotere musea georganiseerd;
- Evenementen trekken verreweg de meeste bezoeken per keer, namelijk bijna 400 bezoeken per evenement. Gemiddeld organiseert een museum zo'n 10 evenementen per jaar. Middelgrote en grote musea doen dit vaker dan kleine musea, zo'n 16 maal ten opzichte van 7 maal per jaar;
- De andere activiteiten (lezingen en kinderfeestjes) trekken enkele tientallen bezoeken per activiteiten.

Collectiebeheer

De deelnemende Gelderse musea hebben collecties die gemiddeld bestaan uit ongeveer 18.000 objecten. Ongeveer 71% hiervan is ingeschreven in een digitaal collectiebeheersysteem, en 66% is publiek beschikbaar.

Musea: aantal activiteiten en gemiddeld aantal bezoeken per activiteit

Samenwerkingsverbanden

De instellingen zijn gevraagd met welke partners ze een samenwerkingsverband hebben. De antwoorden hebben we vervolgens geclusterd in acht verschillende antwoordcategorieën. Hierbij valt op dat er vooral veel wordt samengewerkt met andere culturele en erfgoedinstellingen, onderwijs en andere musea. Ook wordt er opvallend vaak samengewerkt met zorginstellingen. Een minderheid van de musea noemt ondernemers als partners waarmee ze samenwerken.

Eveneens is gevraagd naar landelijke partners van de musea. Hierbij gaven nagenoeg alle musea aan dat ze onderdeel zijn van allerlei nationale netwerken, afhankelijk van het thema van het desbetreffende museum. Met name de Museumvereniging wordt vaak genoemd als partner.

Musea: Samenwerkingsverbanden

TYPE AANBIEDER	REGIONAAL NIVEAU	PROVINCIAAL NIVEAU
ONDERWIJS EN EDUCATIE	20%	15%
OVERHEID	7%	10%
MUSEA	12%	14%
ONDERNEMERS	7%	2%
CULTURELE EN ERFGOEDINSTELLINGEN	25%	21%
TOERISTISCHE ORGANISATIES	10%	17%
ZORGINSTELLINGEN	7%	10%
OVERIG	13%	12%

Bovenstaande tabel laat zien welk deel van de musea samenwerkt met betreffend type aanbieder. 20% bij "Onderwijs en educatie" houdt dus in dat een vijfde van de Gelderse musea samenwerkt met onderwijsinstellingen.

2.5 Benchmark

Landelijk zijn gegevens bekend over de samenstelling van het museale aanbod en de museale vraag, ook op het vlak van buitenlands bezoek en bezoek met de Museumkaart. De gegevens van de Museumvereniging/Museana, de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en het CBS kunnen worden vergeleken met die van de Gelderse musea.

Publieksbereik

Samenstelling museale vraag (incl. buitenlands bezoek en Museumkaart) en aanbod

In de tabel rechts is de samenstelling van het aanbod en de vraag getoond¹⁰. Hieruit blijkt:

- Het Gelderse museale aanbod is qua samenstelling zeer sterk vergelijkbaar met het landelijke aanbod. De meeste categorieën aanbod behalen in Gelderland een vergelijkbaar aandeel als landelijk. Ongeveer 60% van de musea zijn gericht op onderwerpen uit de geschiedenis, bijna 20% van de musea zijn gericht op kunst;
- De musea gericht op geschiedenis trekken landelijk en in Gelderland het hoogste aandeel van de bezoeken, al is het aandeel lager dan het aandeel in het aanbod. Vaak gaat het namelijk om kleinschalige musea gericht op de lokale geschiedenis, waardoor het bereik beperkt is en ook het bezoek bescheiden blijft;

Samenstelling museale sector, aanbod en vraag

	AANBOD		VRAAG	
	NEDERLAND	GELDERLAND	NEDERLAND	GELDERLAND
KUNST	19%	19%	42%	32%
GESCHIEDENIS	64%	61%	43%	51%
NATUURLIJKE HISTORIE	4%	5%	6%	1%
BEDRIJF, WETENSCHAP EN TECHNIEK	9%	9%	8%	5%
VOLKENKUNDE	2%	3%	2%	4%
OVERIG	1%	4%	0%	7%

Bronnen: Centraal Bureau voor de Statistiek (aanbod Nederland), Museumvereniging, Museumcijfers 2019 (vraag Nederland), Gelderse Erfgoedmonitor uitgevoerd door ZKA Leisure Consultants (aanbod en vraag Gelderland). Alle gegevens hebben betrekking op het jaar 2019.

- De kunstmusea trekken relatief veel bezoeken per museum. Dit wordt duidelijk door het verschil in het aandeel van de vraag en het aanbod. De Gelderse kunstmusea realiseren echter een minder omvangrijk aandeel in de bezoeken dan de landelijke musea (32% versus 42%). Dit is ondanks de ontwikkelingen in Gelderland in de afgelopen jaren rondom o.m. Museum MORE. Landelijk worden de cijfers echter sterk beïnvloed door de Amsterdamse kunstmusea,

¹⁰ In paragraaf 2.1. was al een typering van het museale aanbod getoond. Hierbij waren de antwoorden van de Gelderse musea overgenomen. De Gelderse musea konden ook meerdere categorieën opgeven als de collectie hiertoe aanleiding geeft. Landelijk worden de musea ingedeeld naar de belangrijkste inhoudelijke categorie. Als een museum dus zowel kunst- als historische objecten in de collectie heeft, wordt het museum ingedeeld op het type dat het meest belangrijk is voor het museum. Om een goede vergelijking met de landelijke samenstelling van de sector te kunnen maken is voor de Gelderse sector hetzelfde gedaan.

die een grote aantrekkingskracht hebben op internationale toeristen;

- De Gelderse volkenkundige musea trekken relatief veel bezoek, musea in de andere categorieën juist wat minder.

Landelijk relatief meer museale trekkers dan in Gelderland

Uit de cijfers op de vorige pagina komt naar voren dat het Gelderse museale aanbod qua samenstelling in lijn is met het landelijke museale aanbod. Het aandeel van de diverse typen musea in het aanbod komt overeen met de landelijke verdeling. Qua vraag is de situatie anders: diverse typen musea trekken nog relatief minder bezoek aan dan hun landelijke concurrenten. Dat wordt ook duidelijk als de musea worden ingedeeld in categorieën op basis van mate van bezoek. In Gelderland zijn qua bezoekaantallen relatief minder grootschalige musea dan landelijk, zo blijkt uit de tabel rechts. In Gelderland trekt 8% van de musea 100.000 of meer bezoeken, terwijl landelijk dit aandeel 17% is. Met name de Randstad heeft een hogere bevolkingsdichtheid en in de steden aldaar zijn diverse grootschalige musea.

Internationaal toerisme minder belangrijk voor Gelderse musea

Het internationaal toerisme in Amsterdam en de Randstad is een belangrijke reden waarom er landelijk relatief meer grootschalige musea zijn dan in Gelderland. 30% van de landelijke museale bezoeken zijn gedaan door buitenlandse gasten, terwijl in Gelderland dit aandeel 21% is¹¹. Meer internationale gasten is financieel aantrekkelijk voor musea, omdat zij minder vaak gebruik maken van kortingsacties, de Museumkaart of de Bankgiroloterij VIP-kaart. Juist omdat musea in Amsterdam en de Randstad veel internationale toeristen ontvangen is te verwachten dat landelijk het aandeel buitenlandse gasten hoger is dan in Gelderland. Het Gelderse aandeel van 21% is daarom in lijn met de verwachtingen.

Aandeel aantallen musea per bezoekcategorie

	NEDERLAND	GELDERLAND
< 25.000 BEZOEKEN	61%	70%
25.000 – 100.000 BEZOEKEN	22%	22%
> 100.000 BEZOEKEN	17%	8%

Bronnen: Centraal Bureau voor de Statistiek (gegevens Nederland) en Gelderse Erfgoedmonitor uitgevoerd door ZKA Leisure Consultants (gegevens Gelderland). Alle gegevens hebben betrekking op het jaar 2019.

¹¹ Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek

Meeste typen musea in Gelderland trekken weinig buitenlands bezoek

Per type museum zijn tussen Gelderland en de rest van het land duidelijke verschillen zichtbaar in de mate waarin zij buitenlands bezoek weten aan te trekken. De kunstmusea in Gelderland kunnen wedijveren met de landelijke musea, bijvoorbeeld door trekkers als het Kröller-Müller Museum en Museum MORE, maar in de andere categorieën blijft het bezoek uit het buitenland achter. Dit ondanks de ligging nabij de Duitse grens en de toename aan toerisme uit onze buurlanden. Naar verwachting speelt mee dat een deel van de Gelderse musea gericht op geschiedenis een sterk lokaal karakter heeft, waarmee buitenlandse gasten vaak wat minder affiniteit hebben.

Gebruik Museumkaart in lijn met landelijk beeld

Circa 28% van de Gelderse museumbezoeken in 2019 waren met een Museumkaart. Daarmee is het bezoek in Gelderland in lijn met de andere provincies. Landelijk vindt immers 27% van de museale bezoeken plaats met de Museumkaart. Naast de Museumkaart accepteren musea ook nog andere kortingskaarten, zoals de Bankgiroloterij VIP-kaart of de ICOM-kaart. In Gelderland zijn deze kaarten goed voor circa 7% van de bezoeken, maar landelijke cijfers ontbreken.

Aandeel buitenlands bezoek per type museum

	NEDERLAND	GELDERLAND
KUNST	38%	37%
GESCHIEDENIS	30%	12%
NATUURLIJKE HISTORIE	15%	1%
BEDRIJF, WETENSCHAP EN TECHNIEK	20%	6%
VOLKENKUNDE	4%	0%
OVERIG	24%	4%

Bronnen: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), Erfgoedmonitor 2018 en Gelderse erfgoedmonitor uitgevoerd door ZKA Leisure Consultants. De gegevens van de RCE over 2018 zijn naar verwachting representatief voor het jaar 2019.

Baten

Totale publieksinkomsten per bezoek

De bezoekers zijn een belangrijke inkomstenbron voor musea. De inkomsten bepalen ten dele de mogelijkheden om betaald personeel te verwerven en daarmee verder te professionaliseren. De prestaties van de Gelderse musea kunnen worden vergeleken met die van de landelijke musea. De tabel rechts toont de publieksinkomsten per bezoek in Nederland en Gelderland. Hieruit blijkt:

- De **inkomsten uit entree** blijven in Gelderland duidelijk achter ten opzichte van het landelijk niveau (ruim 30%). Een relatie met het lagere aandeel aan buitenlandse bezoeken in Gelderland is hier naar verwachting ten dele een verklaring voor. Daarnaast geldt dat met name in de Randstad gemiddeld gezien hogere entreprijzen voor musea worden gevraagd;
- De **inkomsten uit horeca** zijn bij de Gelderse musea fors hoger dan bij de landelijke musea. Een directe verklaring hiervoor is niet aanwezig. Het is mogelijk dat de Gelderse musea de horeca minder vaak verpachten dan de landelijke musea, waardoor er meer eigen inkomsten uit horeca zijn (maar ook kosten). Een andere mogelijk-

Publieksinkomsten per bezoek

	NEDERLAND	GELDERLAND
ENTREE	€ 7,38	€ 5,08
HORECA	€ 1,06	€ 2,28
WINKEL	€ 1,65	€ 1,35
TOTALE PUBLIEKSINKOMSTEN	€ 10,09	€ 8,71

Bronnen: Centraal Bureau voor de Statistiek (gegevens Nederland) en Gelderse Erfgoedmonitor uitgevoerd door ZKA Leisure Consultants (gegevens Gelderland). Alle gegevens hebben betrekking op het jaar 2019.

heid is dat in de landelijke cijfers geen correctie is uitgevoerd voor het aanbieden van een gratis consumptie bij de aanschaf van een entreekaartje. Landelijk was de afgelopen jaren deze trend zichtbaar, met name bij kleine en middelgrote musea;

- De **inkomsten uit de museumwinkel** zijn landelijk per bezoek ongeveer € 0,30 hoger dan in Gelderland. De baten uit de museumwinkel nemen per bezoek doorgaans toe naarmate een museum meer bezoek trekt, omdat daarmee ook het assortiment en de ruimte toegedicht aan een museumwinkel toeneemt.

Entreebaten per bezoek per museumcategorie

De tabel rechts bevat de gemiddelde entreebaten per bezoek en per museumcategorie, voor zowel Gelderse als landelijke musea. Het beeld dat de Gelderse musea qua entreebaten per bezoek achterblijven op de landelijke musea wordt bevestigd in deze tabel, maar de verschillen zijn in de meeste museumcategorieën minder groot dan gemiddeld.

Over alle musea gezien was het verschil in gemiddelde baten per bezoek namelijk 30%. Met name de musea gericht op onderwerpen uit de geschiedenis, de natuurlijke historie en de volkenkunde behaalden een resultaat dat niet veel minder of zelfs beter dan het landelijk gemiddelde is.

Juist in de museumcategorieën waar landelijk de hoogste gemiddelde entreebaten per bezoek worden gerealiseerd (kunst en bedrijf, wetenschap en techniek) blijven de Gelderse musea wat meer achter. Ten dele heeft dit, zoals eerder gemeld, met de samenstelling van het bezoek te maken, met meer buitenlands bezoek in met name de Randstad aan dergelijke musea. Anderzijds duidt het verschil bij bedrijf, wetenschap en techniek wellicht ook op door ontwikkelopgaven in het aanbod, omdat landelijk deze musea minder sterk afhankelijk van de buitenlandse gast zijn.

Entreebaten per bezoek, per museumcategorie

	NEDERLAND	GELDERLAND	VERSCHIL
KUNST	€ 9,04	€ 4,88	46%
GESCHIEDENIS	€ 5,33	€ 4,78	10%
NATUURLIJKE HISTORIE	€ 4,89	€ 4,04	17%
BEDRIJF, WETENSCHAP EN TECHNIEK	€ 7,29	€ 5,35	27%
VOLKENKUNDE	€ 5,63	€ 5,86	4%
OVERIG	€ 5,55	g.g.	-

Bronnen: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), Erfgoedmonitor 2018 (gecorrigeerd voor ontwikkeling 2019 o.b.v. gegevens CBS) en de Gelderse Erfgoedmonitor uitgevoerd door ZKA Leisure Consultants. Voor de categorie "Overig" zijn onvoldoende gegevens beschikbaar.

Hoger aandeel bezoekersinkomsten landelijk dan in Gelderland

In de bovenste tabel is de opbouw van de baten voor musea met een verschil in bezoekomvang opgenomen. Uit de tabel wordt duidelijk dat de bezoekersinkomsten (en de directe inkomsten, dus incl. bijzondere activiteiten, zaalhuur, sponsoring en overig) met name bij middelgrote en grote Gelderse musea achterblijven op het landelijk gemiddelde. Zowel qua bezoekers- als directe inkomsten blijven deze Gelderse musea circa 8%-punt achter op het landelijk gemiddelde, wat duidt op een grotere afhankelijkheid van subsidies en overige bijdragen. De kleinste musea (<25.000 bezoeken) in Gelderland volgen qua opbouw van de baten wél de landelijke verdeling, al ligt het accent wat meer op directe bezoekersinkomsten en minder op additionele activiteiten.

Eigen verdienvermogen van Gelderse kunstmusea blijft achter

De opbouw van de baten kan ook worden opgesplitst naar museum-categorie. Uit de onderste tabel blijkt dat met name de kunstmusea in Gelderland relatief minder eigen inkomsten genereren dan de landelijke musea. De musea gericht op geschiedenis presteren beter wat betreft eigen inkomsten dan hun landelijke concurrenten. Voor de overige categorieën zijn onvoldoende gegevens beschikbaar om een uitsplitsing te maken.

Opbouw baten, per bezoekcategorie

	NEDERLAND			GELDERLAND		
	< 25.000	>25.000- <100.000	>100.000	< 25.000	>25.000- <100.000	>100.000
BEZOEKERSINKOMSTEN	21%	27%	34%	26%	23%	30%
BIJZONDERE ACTIVITEITEN, ZAALHUUR EN OVERIG	8%	6%	7%	3%	2%	6%
SPONSORING	2%	2%	3%	2%	0%	0%
SUBSIDIES	60%	58%	46%	60%	68%	59%
FONDSEN	6%	4%	7%	3%	4%	4%
GIFTEN EN DONATIES	4%	3%	3%	7%	3%	1%
TOTAAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bronnen: Museumvereniging (landelijke gegevens), Gelderse erfgoedmonitor uitgevoerd door ZKA Leisure Consultants (Gelderse gegevens). Alle gegevens hebben betrekking op het jaar 2019. De totalen tellen mogelijk niet altijd op tot 100%, door afronding.

Opbouw baten, per museumcategorie

	NEDERLAND		GELDERLAND	
	EIGEN INKOMSTEN	SUBSIDIES/ BIJDRAGEN	EIGEN INKOMSTEN	SUBSIDIES/ BIJDRAGEN
KUNST	41%	59%	31%	69%
GESCHIEDENIS	33%	67%	47%	53%
NATUURLIJKE HISTORIE	21%	79%	g.g.	g.g.
BEDRIJF, WETENSCHAP EN TECHNIEK	44%	56%	g.g.	g.g.
VOLKENKUNDE	20%	80%	g.g.	g.g.
OVERIG	63%	37%	g.g.	g.g.
TOTAAL	40%	60%	33%	67%

Bronnen: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), Erfgoedmonitor 2018 en de Gelderse Erfgoedmonitor uitgevoerd door ZKA Leisure Consultants.

Lasten

Personeels- en marketinglasten iets hoger dan bij vergelijkbare musea

De opbouw van de lasten is weergegeven in de tabel rechts. Hieruit blijkt:

- Het aandeel van de personeelslasten in de totale lasten is met name bij de grootste musea in Gelderland wat hoger dan landelijk (52% versus 43%). Wellicht heeft dit verschil te maken met de specifieke musea die in Gelderland tot deze categorie behoren. Het Openluchtmuseum is bijvoorbeeld een relatief arbeidsintensief museum. De lasten voor tentoonstellingen en collectie blijven relatief juist wat achter bij deze categorie;
- Bij de kleinste musea valt op dat de personeelslasten juist achterblijven op het landelijk gemiddelde en het grootste deel van het jaarbudget naar huur- en huisvestingslasten gaat. De kleine Gelderse musea hebben dus minder vaak personeel in loondienst dan de kleine musea landelijk;
- De middelgrote en grootste musea in Gelderland geven relatief gezien iets meer uit aan marketing en communicatie dan vergelijkbare musea elders in het land. Er worden dus iets meer inspanningen geleverd om de bezoeker binnen te halen;

- Daar staat tegenover dat met name de grootste musea lagere huisvestingslasten hebben en minder budget reserveren voor de tentoonstellingen. De middelgrote musea geven hieraan juist net wat meer uit dan het landelijk gemiddelde.

Opbouw lasten, per bezoekcategorie

	NEDERLAND			GELDERLAND		
	<25.000	>25.000- <100.000	>100.000	<25.000	>25.000- <100.000	>100.000
HUUR, HUISVESTING EN HYPOTHEEKLASTEN	20%	18%	20%	41%	23%	17%
TENTOONSTELLINGEN, COLLECTIE EN OVERIGE PUBLIEKSACTIVITEITEN	12%	14%	16%	11%	15%	8%
PERSONEEL	48%	49%	43%	30%	46%	52%
COMMUNICATIE/MARKETING	4%	3%	3%	3%	4%	5%
INKOOP WINKEL	2%	2%	3%	3%	2%	3%
INKOOP HORECA	2%	2%	1%	3%	2%	3%
ALGEMEEN/OVERIG	12%	12%	15%	9%	9%	12%
TOTAAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bronnen: Museumvereniging (landelijke gegevens), Gelderse erfgoedmonitor uitgevoerd door ZKA Leisure Consultants (Gelderse gegevens). Alle gegevens hebben betrekking op het jaar 2019. De totalen tellen mogelijk niet altijd op tot 100%, door afronding.

Relatief meer vrijwilligers actief in Gelderland

Het relatief hogere aandeel voor de personeelslasten zou tot gevolg moeten hebben dat het aantal betaalde krachten (gerekend in voltijdbanen ofwel FTE) per 10.000 bezoeken hoger is in Gelderland. De tabel rechts bevestigt dit, al is de afwijking ten opzichte van het landelijk gemiddelde zeer bescheiden.

Het gemiddelde aantal vrijwilligers per 10.000 bezoeken dat actief is in de Gelderse musea is ook hoger dan landelijk, namelijk 17 om 11. Dit wijst erop dat de Gelderse musea kunnen bogen op een relatief ruime vertegenwoordiging aan vrijwilligers en er op dit moment naar verwachting dus relatief meer ruimte is dan elders in Nederland om meer bezoekers te ontvangen zonder additionele betaalde krachten in dienst te nemen.

Personele inzet per 10.000 bezoeken

	NEDERLAND	GELDERLAND
BETAALDE KRACHTEN	2,0 FTE	2,1 FTE
VRIJWILLIGERS	11	17

Bronnen: Centraal Bureau voor de Statistiek (gegevens Nederland) en Gelderse Erfgoedmonitor uitgevoerd door ZKA Leisure Consultants (gegevens Gelderland). Alle gegevens hebben betrekking op het jaar 2019.

03

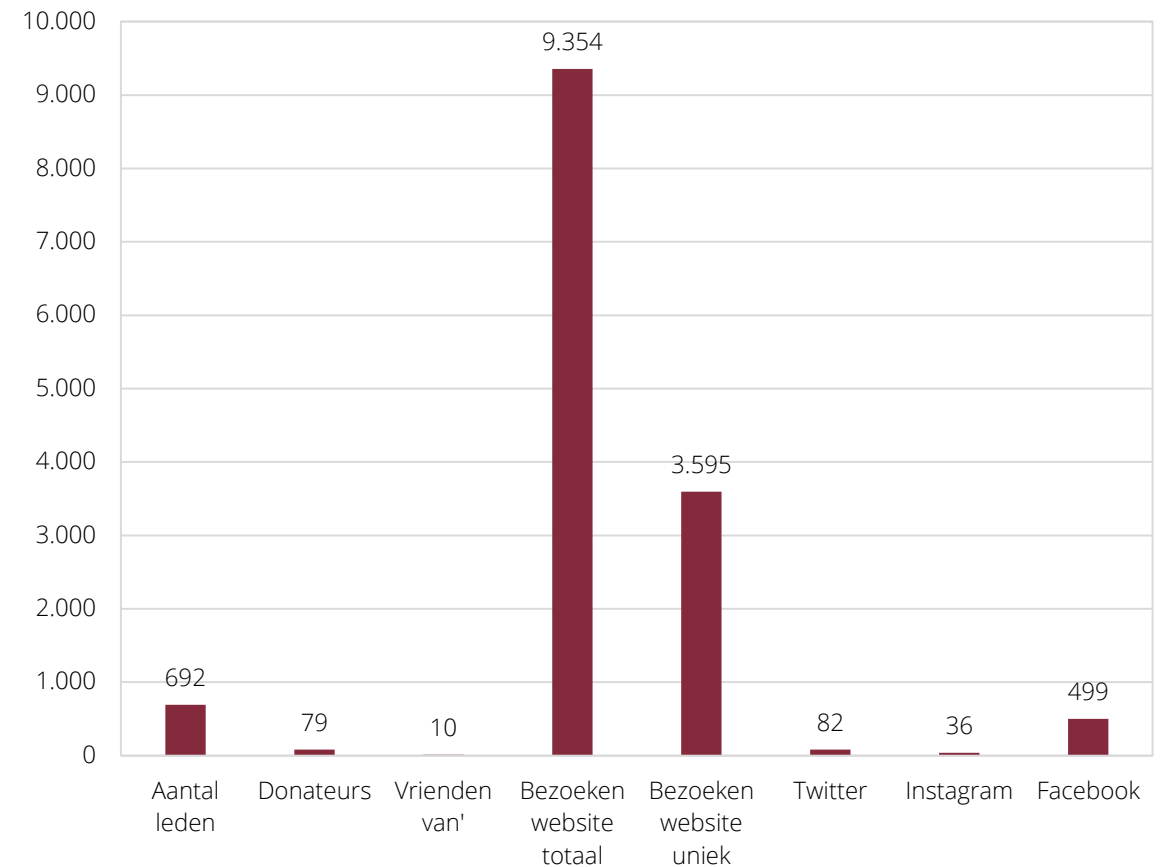
Historische
verenigingen

3.1 Publieksbereik

Veel variatie in ledenaantal

- Gemiddeld heeft een historische vereniging ca. 700 leden. De variatie is echter groot. Sommige verenigingen hebben tientallen leden, waar andere verenigingen tot wel 2.900 leden kunnen hebben. Het ledenaantal van de historische verenigingen die zowel over peiljaar 2014 als peiljaar 2019 hebben gerapporteerd groeide in betreffende periode met ca. 3,5%. Het aantal donateurs en 'vrienden van' is net als in 2014 relatief beperkt;
- De website wordt gemiddeld ca. 9.350 keer per jaar bezocht. Het aantal unieke bezoekers is ongeveer 3.600. Dit betekent dat de website vaker door dezelfde personen wordt bezocht (2,6) dan bij bijvoorbeeld musea (1,8). Het aantal bezoeken is nagenoeg gelijk aan het niveau van 2014, maar het aantal unieke bezoekers is wel toegenomen;
- Het aantal volgers op social media is nog relatief bescheiden. Het aantal likes en volgers is echter wel toegenomen sinds 2014;
- Het aantal 'fysieke bezoeken' aan een historische vereniging, voor de eigen activiteiten, is beperkt tot gemiddeld ca. 850 bezoeken op jaarbasis.

Historische verenigingen: gemiddeld aantal bezoeken

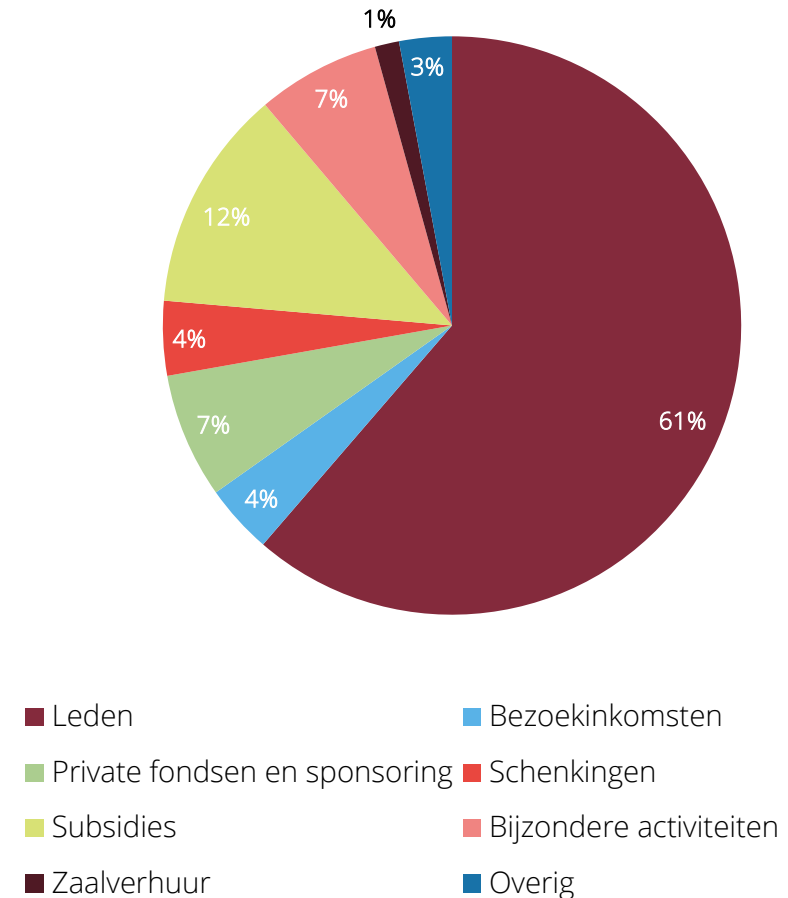

3.2 Baten

Ledenbijdrage circa 60% van de jaarlijkse baten

- De totale baten van een historische vereniging bedragen gemiddeld zo'n € 18.250,-.
- Voor historische verenigingen vormen de bijdragen van leden het grootste deel van de baten, net als in 2014 (ca. 60%);
- Het aandeel structurele en incidentele subsidies is 12% van de baten. Het grootste deel betreft structurele subsidies van gemeenten. Samen met schenkingen, publieke/ private fondsen en sponsoring gaat het om ongeveer een kwart van de totale baten van historische verenigingen;
- De bezoekenkomsten (entree, horeca en (web)winkel) vormen een relatief bescheiden aandeel van de baten. Deze bedragen ongeveer 4% van de totale baten. Daarmee zijn deze procentueel wel iets hoger dan in 2014;
- Inkomsten uit zaalverhuur zijn zeer beperkt. Slechts een enkele vereniging genereert inkomsten vanuit de verhuur van zalen.

Historische verenigingen: opbouw baten

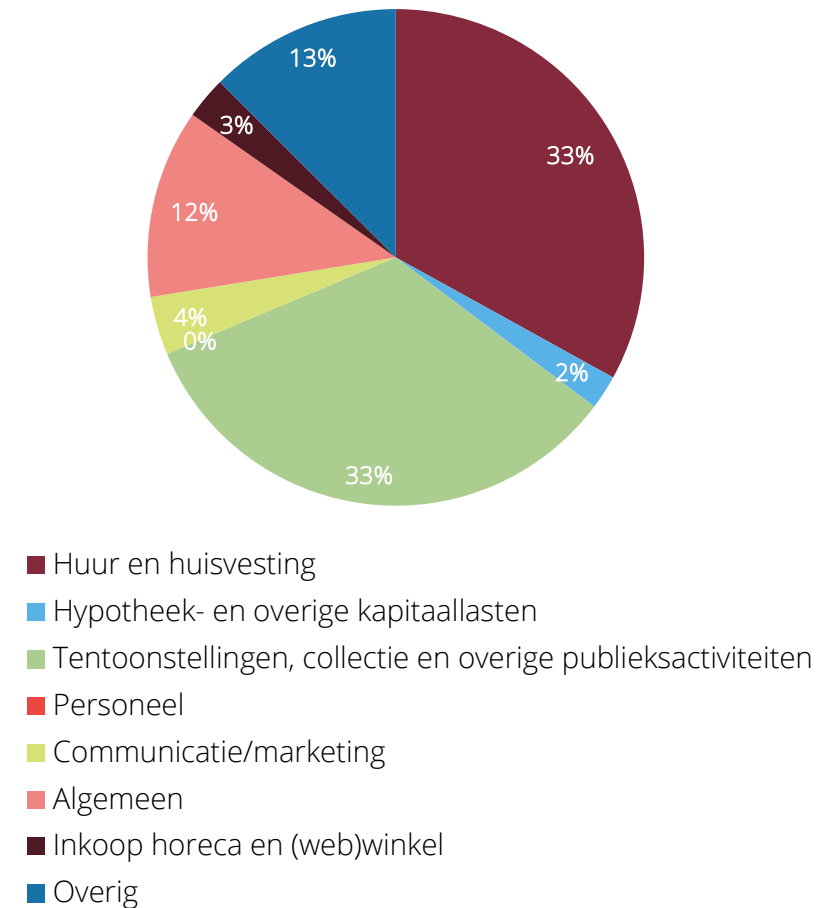

3.3 Lasten

Huisvesting en hoofdactiviteit grootste lasten

- De aan de fysieke locatie gerelateerde lasten (huur en huisvesting) en kosten voor de hoofdactiviteiten (tentoonstellingen, collectie en overige publieksactiviteiten) dragen samen zorg voor bijna tweederde van de totale lasten. Daarmee zijn deze posten als totaal ongeveer van vergelijkbare omvang als in 2014. De verdeling is echter anders, mede door veranderingen in het ledenbestand;
- De historische verenigingen hebben geen personeelslasten en zijn derhalve volledig afhankelijk van vrijwillige inzet. Ook de kapitaallasten en inkoop voor de (web)winkel en horeca zijn bescheiden lasten voor de Gelderse historische verenigingen, vanwege de beperkte bezoekfunctie van deze instellingen;
- De categorie 'overig' kent een redelijk groot aandeel in de totale lastenstructuur en bestaat voornamelijk uit print- en uitgavekosten van het verenigingsblad. Ook de relatief hoge algemene lasten (bureaunkosten, verzekeringen, etc.) moeten in dit licht worden gezien.

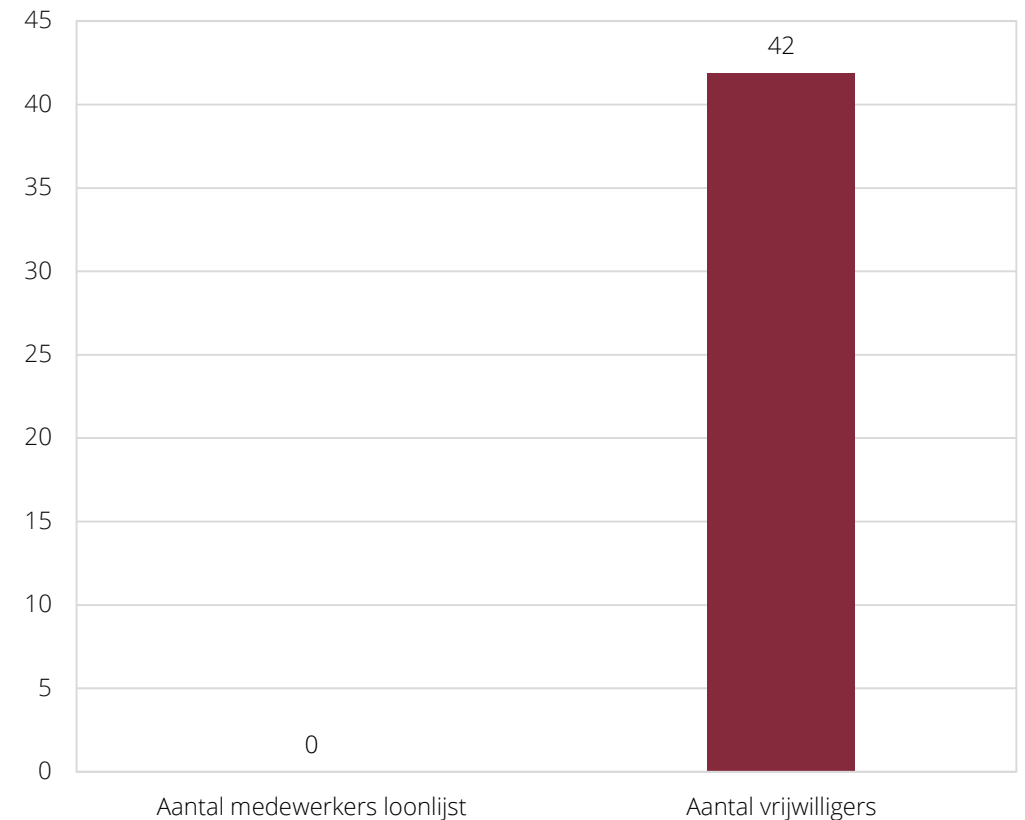
Historische verenigingen: opbouw lasten

Geen betaalde staf, wel veel vrijwilligers

- De enquêteresultaten laten zien dat de Gelderse historische verenigingen geen betaalde staf hebben. Wel wordt incidenteel een ZZP'er of freelancer ingeschakeld om betaald werk te verzetten;
- Aan een historische vereniging zijn gemiddeld 42 vrijwilligers verbonden, het aantal leden is (veel) hoger zoals eerder gepresenteerd (gemiddeld 692 per vereniging). Een vrijwilliger moet dan ook als actief lid worden geïnterpreteerd. Deze actieve leden vormen bijvoorbeeld het bestuur, organiseren dialect- of filmavonden, dragen zorg voor het verenigingsblad, etc., terwijl een 'gemiddeld' lid deze avonden soms bezoekt, het blad leest, etc.;
- Het gemiddelde van 42 vrijwilligers per historische vereniging betekent dat de totale populatie van 59 historische verenigingen tezamen circa 2.500 vrijwilligers heeft.

Historische verenigingen: gemiddeld aantal medewerkers en vrijwilligers

3.4 Overige bevindingen

Activiteiten en bezoeken

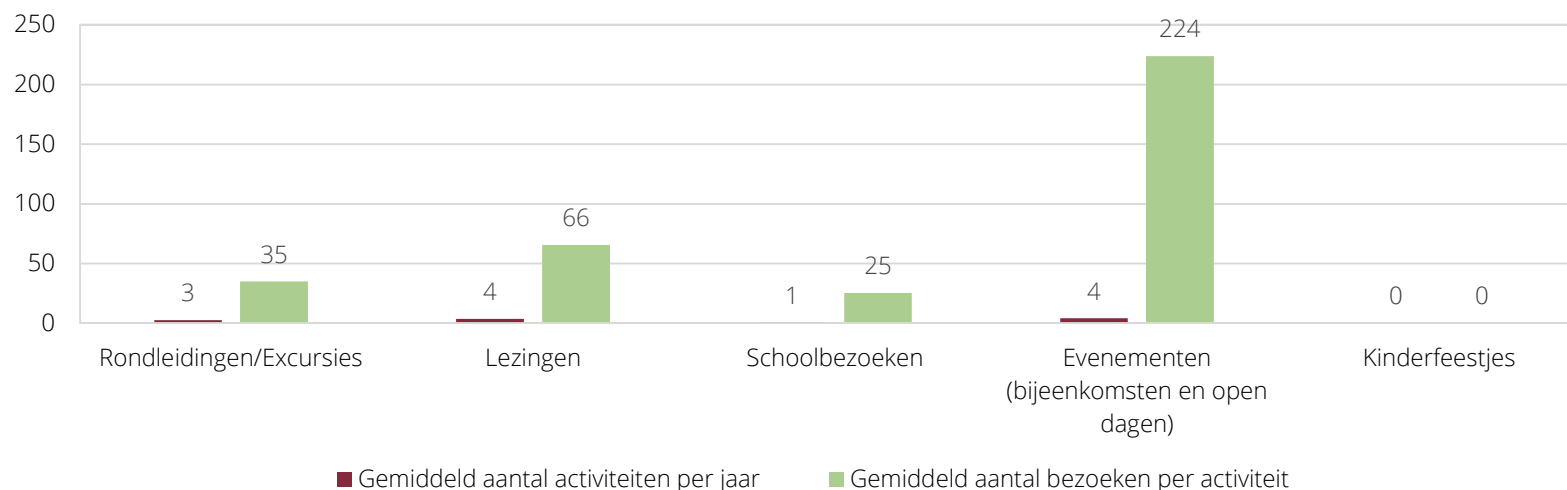
- Rondleidingen/excursies, lezingen en evenementen zijn de type activiteiten die het meest werden georganiseerd door historische verenigingen in 2019 (zie onderstaande tabel). Gemiddeld organiseerde een historische vereniging 11 van deze activiteiten per jaar. Schoolbezoek en kinderfeestjes worden niet of nauwelijks georganiseerd;
- De lezingen en met name de evenementen (waaronder de 'open dag') trekken gemiddeld het meeste bezoek. De totale aantallen lijken iets hoger te liggen dan in 2014, maar door verschillen in de

onderzoekspopulatie is enige voorzichtigheid genoodzaakt. De andere activiteiten worden gemiddeld door enkele tientallen personen bezocht.

Collectiebeheer

De historische verenigingen hebben een collectie die gemiddeld bestaat uit ca. 15.200 objecten. Hiervan is gemiddeld net iets minder dan de helft (46%) gedigitaliseerd, en is ruim een kwart publiek beschikbaar.

Historische verenigingen: gemiddeld aantal activiteiten per jaar (2019)

Samenwerkingsverbanden

De regionale samenwerking is vrij divers. De meeste samenwerking vindt vooral plaats met andere culturele- en erfgoedinstellingen, maar ook onderwijs, overheid, musea en 'overig' worden regelmatig genoemd. Op provinciaal niveau vindt de samenwerking vooral plaats met andere culturele- en erfgoedinstellingen. Op landelijk niveau is de samenwerking beperkt tot een enkel onderzoeksinstituut.

Historische verenigingen: Samenwerkingsverbanden naar regio

TYPE AANBIEDER	REGIONAAL	PROVINCIAAL
ONDERWIJS EN EDUCATIE	10%	5%
OVERHEID	14%	8%
MUSEA	12%	13%
ONDERNEMERS	3%	0%
CULTURELE- EN ERFGOEDINSTELLINGEN	42%	71%
TOERISTISCHE ORGANISATIES	3%	0%
ZORGINSTELLINGEN	0%	0%
OVERIG	15%	3%

Bovenstaande tabel laat zien welk deel van de historische verenigingen samenwerkt met betreffend type aanbieder. 10% bij "Onderwijs en educatie" houdt dus in dat een tiende van de Gelderse historische verenigingen samenwerkt met onderwijsinstellingen.

04

Bibliotheken en archieven

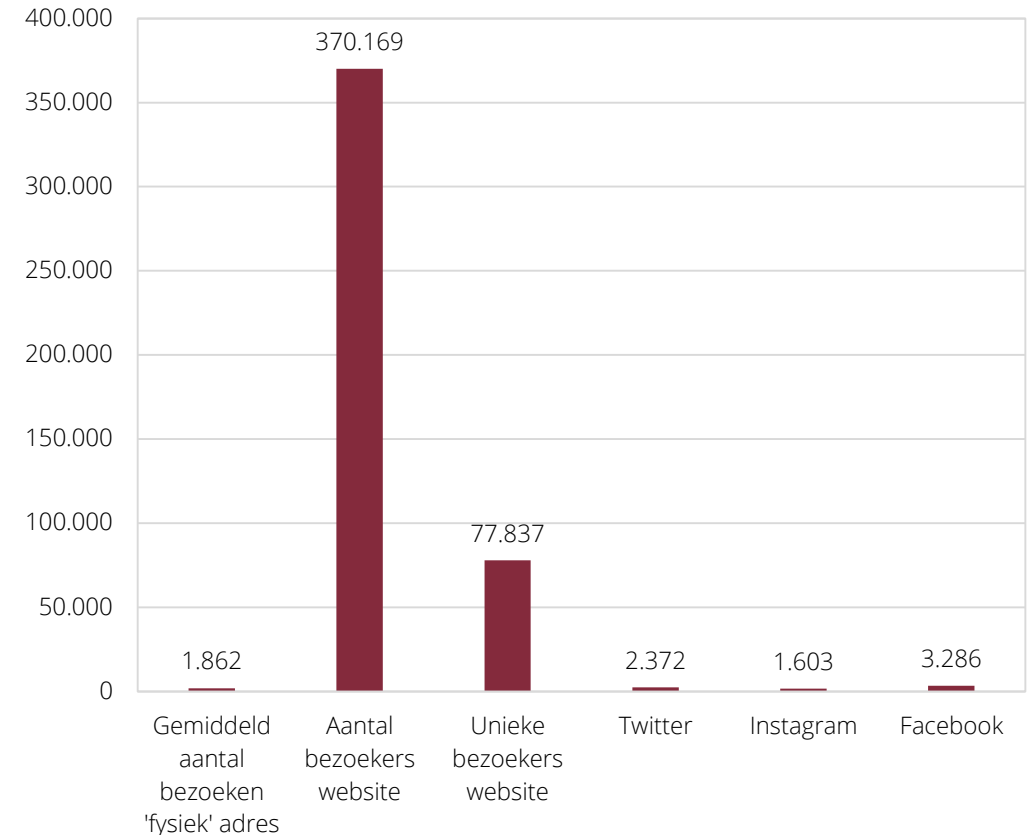

4.1 Publieksbereik

Veel digitaal bezoek voor bibliotheken en archieven¹²

- Het aantal bezoeken aan de deelnemende archieven en bibliotheken is gemiddeld ca. 1.860 per jaar¹³. Een aantal archieven is echter alleen op afspraak open en heeft daardoor lage bezoekaantallen. Van de openbaar toegankelijke bibliotheken en archieven ligt het bezoekaantal veelal tussen 4.000 en 6.000 bezoeken;
- De websites van de bibliotheken en archieven trekken veel meer bezoeken dan het fysieke adres. Een website werd in 2019 gemiddeld door circa 78.000 unieke personen bezocht. Er vindt wel meer herhaalbezoek plaats: gemiddeld ruim 4 bezoeken per jaar per unieke bezoeker. Dit is logisch gezien het product/materiaal van de archieven en bibliotheken, dat zich uitstekend leent voor digitaal gebruik/ontsluiting;
- Op social media worden de bibliotheken en archieven goed gevonden. Als kanttekening moet hier wel bij vermeld worden dat sommige archieven gebruikmaken van het socialmedia-account van de gemeente, met als gevolg een (lichte) overschatting van het aantal likes en volgers.

Bibliotheken en archieven: gemiddeld aantal bezoeken

¹² Openbare bibliotheken en universiteitsbibliotheken niet zijn opgenomen in dit onderzoek. Het betreft enkel bibliotheken die een link met erfgoed hebben.

¹³ De samenstelling van deze categorie bestaat voornamelijk uit archieven. De respons onder bibliotheken was vrij beperkt, wat een verklaring is voor de relatief lage bezoekcijfers.

4.2 Baten en lasten

Baten bestaan bijna volledig uit subsidies

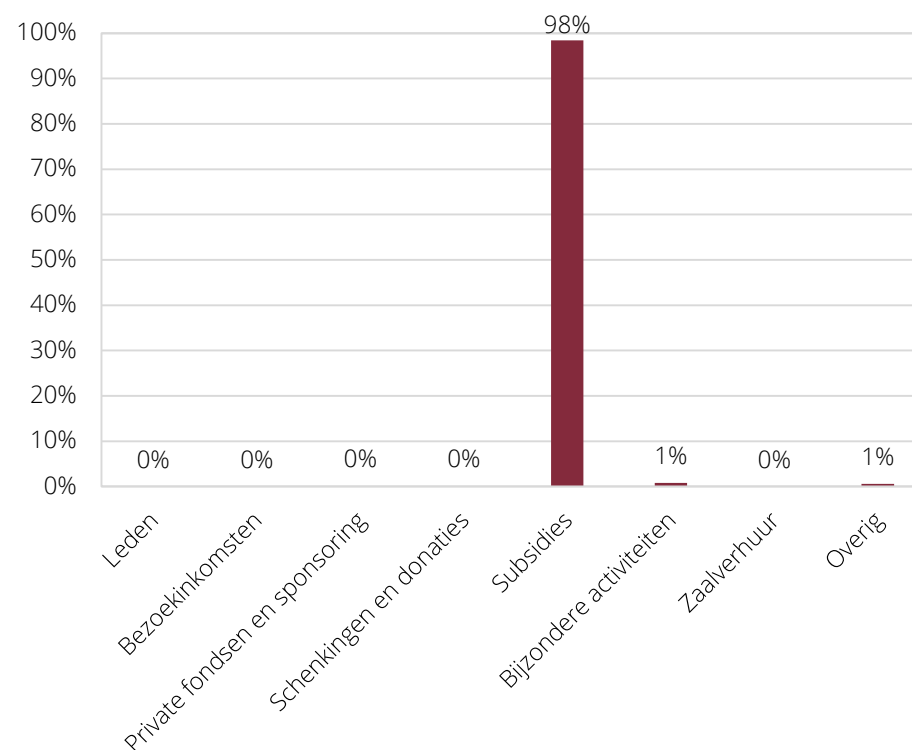
De baten van de archieven en bibliotheken bestaan voor 98% uit subsidies¹⁴. 94% van de totale baten betreft een structurele exploitatiesubsidie van de gemeente. De overige subsidies zijn enkele incidentele subsidies.

Daarnaast is nog een klein aandeel van de inkomsten afkomstig uit bijzondere activiteiten (lezingen, bijeenkomsten etc.) en 'overig'.

Personeel, huur, huisvesting en kapitaallasten belangrijkste lasten

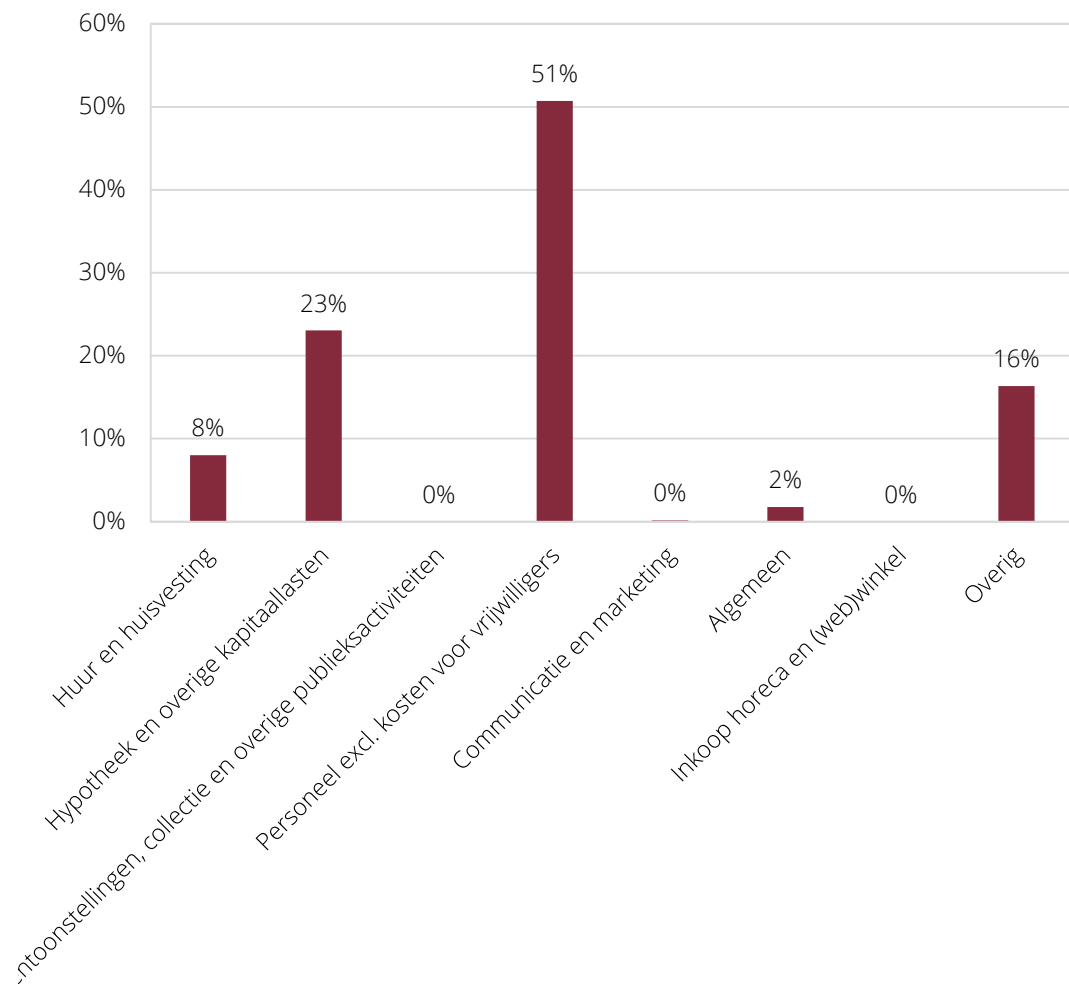
- De lasten van de bibliotheken en archieven bestaan voor ongeveer de helft aan personeelsleden. Ook huur, huisvesting, hypotheek en overige kapitaallasten drukken een stempel. Samen zijn deze posten goed voor 82% van de lasten, tegenover 83% in 2014;
- De overige lasten van de instellingen zijn verdeeld over de resterende posten. Uit de enquête komt met name de post 'overig' sterk naar voren. In het jaar 2014 was juist het aandeel van de activiteitenlasten hoog. Het is waarschijnlijk dat instellingen hun uitgaven aan deze activiteiten hieronder hebben geschaard.

Bibliotheken en archieven: opbouw baten

¹⁴ Categorieën waarbij het aandeel in de figuur 0% bedraagt hebben feitelijk een aandeel lager dan 0,5% maar groter dan 0%.

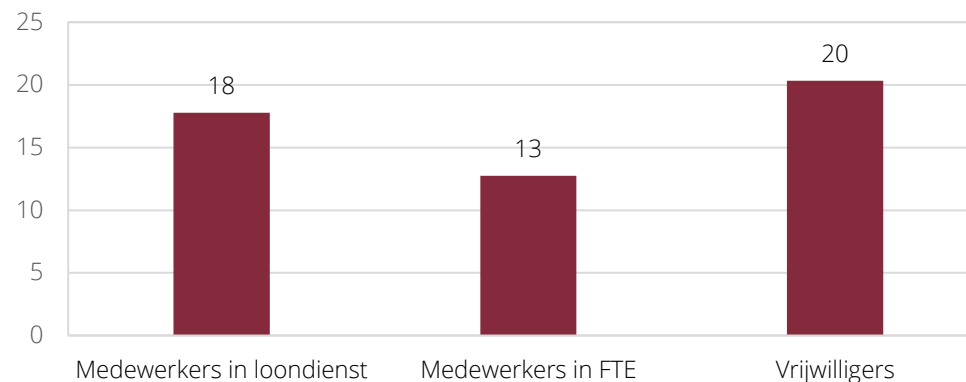
Bibliotheken en archieven: opbouw lasten

Betaalde staf en vrijwilligers redelijk in evenwicht

- De enquêteresultaten laten zien dat de bibliotheken en archieven gemiddeld bijna 13 FTE medewerkers in loondienst hebben, die zorgen voor 18 banen. Omgerekend naar 13 bibliotheken en archieven betekent dit een totaal van 166 FTE en 234 banen. Het gemiddelde aantal FTE per instelling is lager dan in 2014;
- Het grootste deel van het aantal FTE valt in de categorieën Collectiebeheer/conservator (36%) en Overig (35%);
- Daarnaast zijn gemiddeld zo'n 20 vrijwilligers werkzaam bij de bibliotheken en archieven. Uitgaande van 13 bibliotheken en archieven komt dit uit op ruim 270 vrijwilligers. Ook hierbij geldt dat het gemiddelde per instelling lager is dan in 2014.

Bibliotheken en archieven: personeel en vrijwilligers

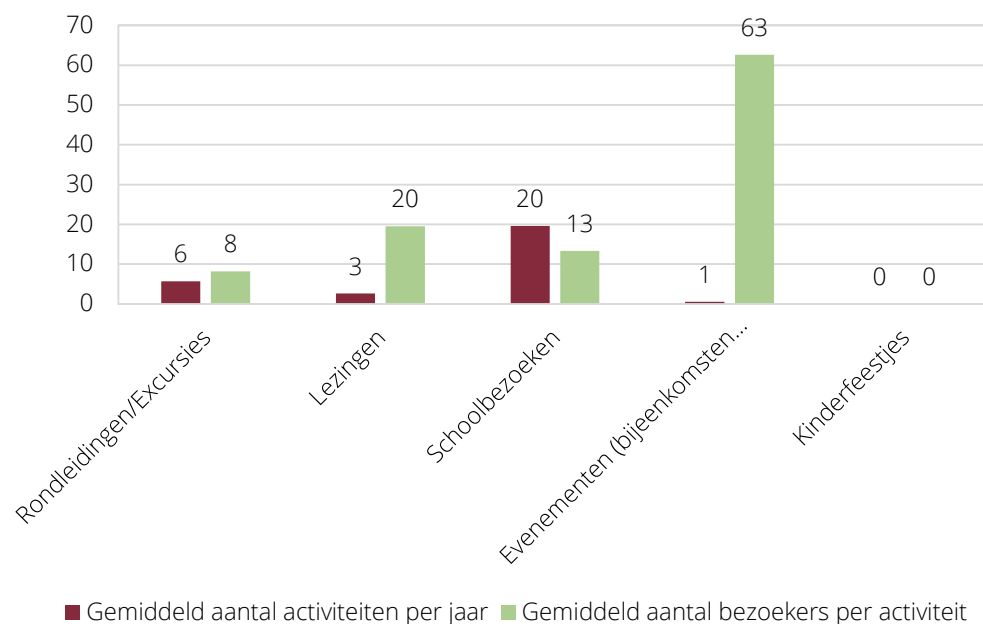

4.3 Overige bevindingen

Activiteiten en bezoeken

Bij bibliotheken en archieven worden schoolbezoeken het meest georganiseerd, gemiddeld zo'n 20 keer per jaar in 2019. Ook de meeste andere activiteiten (behalve kinderfeestjes) worden één of meerdere keren per jaar georganiseerd door de bibliotheken en archieven. De meeste activiteiten trekken daarbij enkele tientallen bezoekers per keer.

Bibliotheken en archieven: aantal en bezoeken georganiseerde activiteiten

Collectiebeheer

Het aantal meter archiefmateriaal dat een archief beheert varieert sterk¹⁵. Een gemeentearchief heeft ca. 500 meter archief terwijl het provinciaal archief tot wel 30.000 meter aan archief herbergt. Hetzelfde geldt voor het aantal gedigitaliseerde archiefstukken. Dit varieert van enkele honderden voor sommige archieven, terwijl andere archieven miljoenen stukken gedigitaliseerd hebben.

Samenwerkingsverbanden

De archieven en bibliotheken geven aan met verschillende partners samen te werken. Vooral historische verenigingen worden veel genoemd, maar ook enkele musea, scholen, toeristische bureaus en cultureel-historische instellingen worden genoemd. Op provinciaal niveau wordt het Gelders Archief vaak genoemd, terwijl landelijk de meeste archieven zijn aangesloten bij het Nationaal Archief of bijvoorbeeld een specialistisch netwerk (bv. voor Oorlogsdocumentatie).

¹⁵ Archieven rekenen doorgaans met meters archief, in plaats van collectiestukken zoals bij bijvoorbeeld musea. Hierdoor wijkt de wijze van rapporteren af van eerdere hoofdstukken.

05

Landgoederen en
monumenten

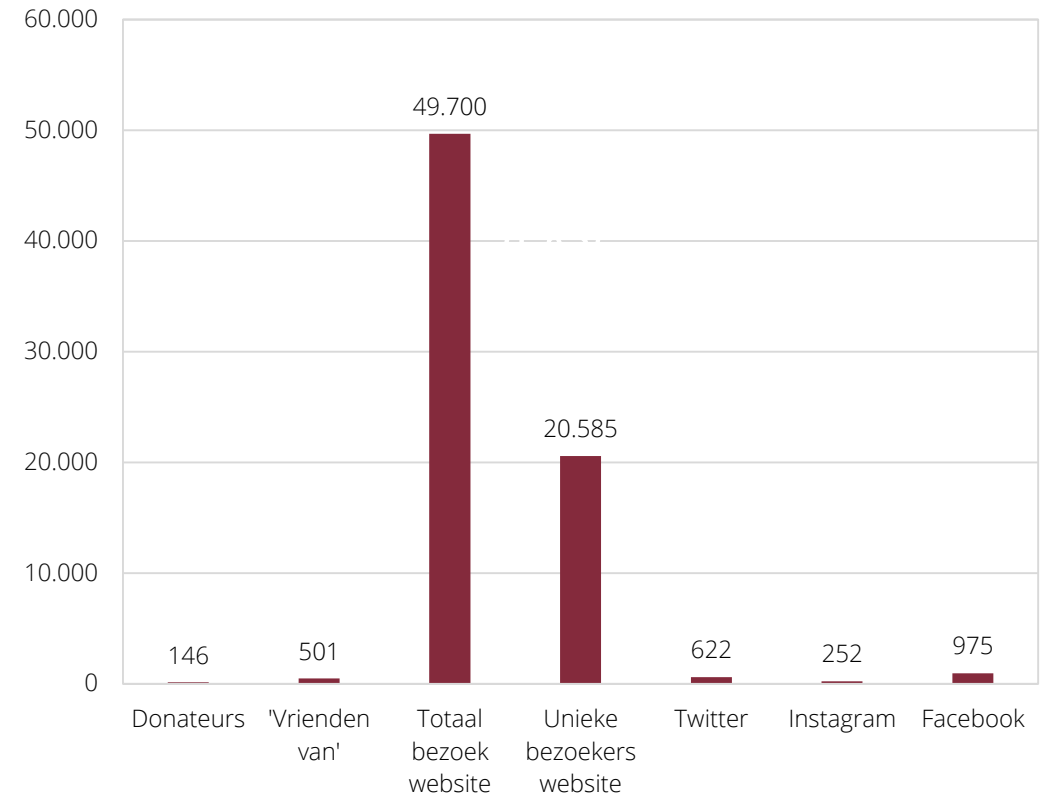

5.1 Publieksbereik

Veel bezoekers, zowel fysiek als digitaal

- Het gemiddeld aantal bezoeken aan landgoederen en monumenten bedraagt ca. 53.000. Het Nationaal Park De Hoge Veluwe stak hier bovenuit, met ruim 360.000 geregistreerde bezoeken in 2019. De meeste andere aanbieders in deze categorie registreerden rond 30.000 tot 50.000 bezoeken in 2019;
- Ongeveer 20% van de bezoeken is afkomstig uit het buitenland. Daarmee is het aandeel buitenlands bezoek iets hoger dan bij bijvoorbeeld musea;
- De websites van de aanbieders worden goed bezocht, gemiddeld zo'n 50.000 keer per jaar;
- Ook op sociale media weten de monumenten en landgoederen bezoekers aan zich te binden, met een gemiddelde van bijna 1.000 Facebook likes als gevolg. Daarmee blijft deze categorie wel achter op bijvoorbeeld de musea, die ook een sterke bezoekfunctie kennen.

Landgoederen en monumenten: gemiddeld aantal bezoeken

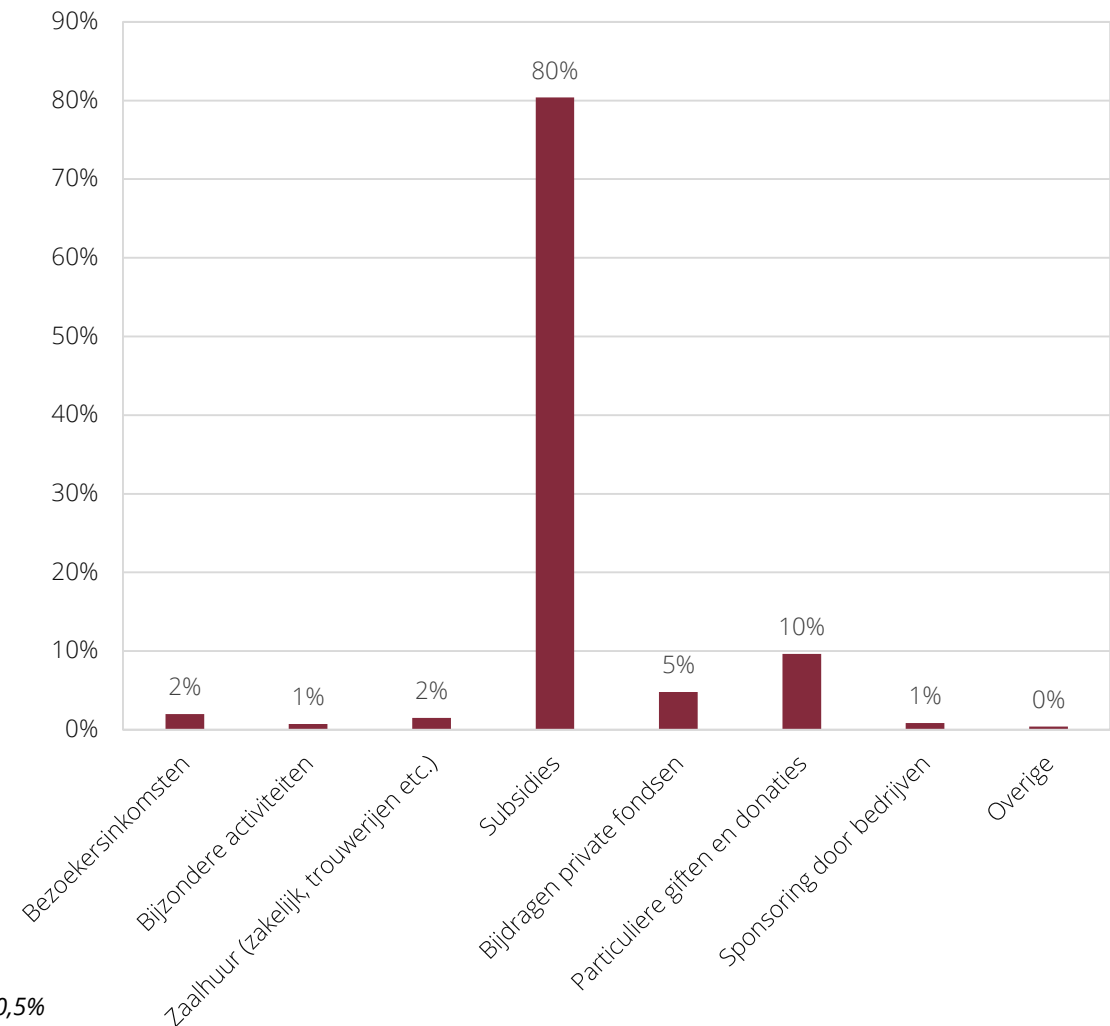

5.2 Baten

Particuliere giften en donaties belangrijkste baten

- Het gros van de inkomsten van landgoederen en monumenten bestaat uit subsidies¹⁶. Hierin inbegrepen zijn ook enkele omvangrijke eenmalige subsidies, zoals voor de Stevenskerk in Nijmegen die een subsidie van het Rijk € 5,5 miljoen ontving voor restauratie-werkzaamheden;
- Particuliere bijdragen, donaties en bijdragen van private fondsen zijn samen goed voor circa 15% van de baten. Dit, in samenhang met de subsidies, maakt dat landgoederen en monumenten een bescheiden eigen verdienvermogen hebben;
- Bezoekersinkomsten zijn 2% van de totale baten en daarmee ongeveer even hoog als de baten uit zaalverhuur. De uniciteit van de locaties past goed bij dergelijke activiteiten, waardoor de post zaalverhuur relatief hoog uitvalt.

Landgoederen en monumenten: opbouw baten

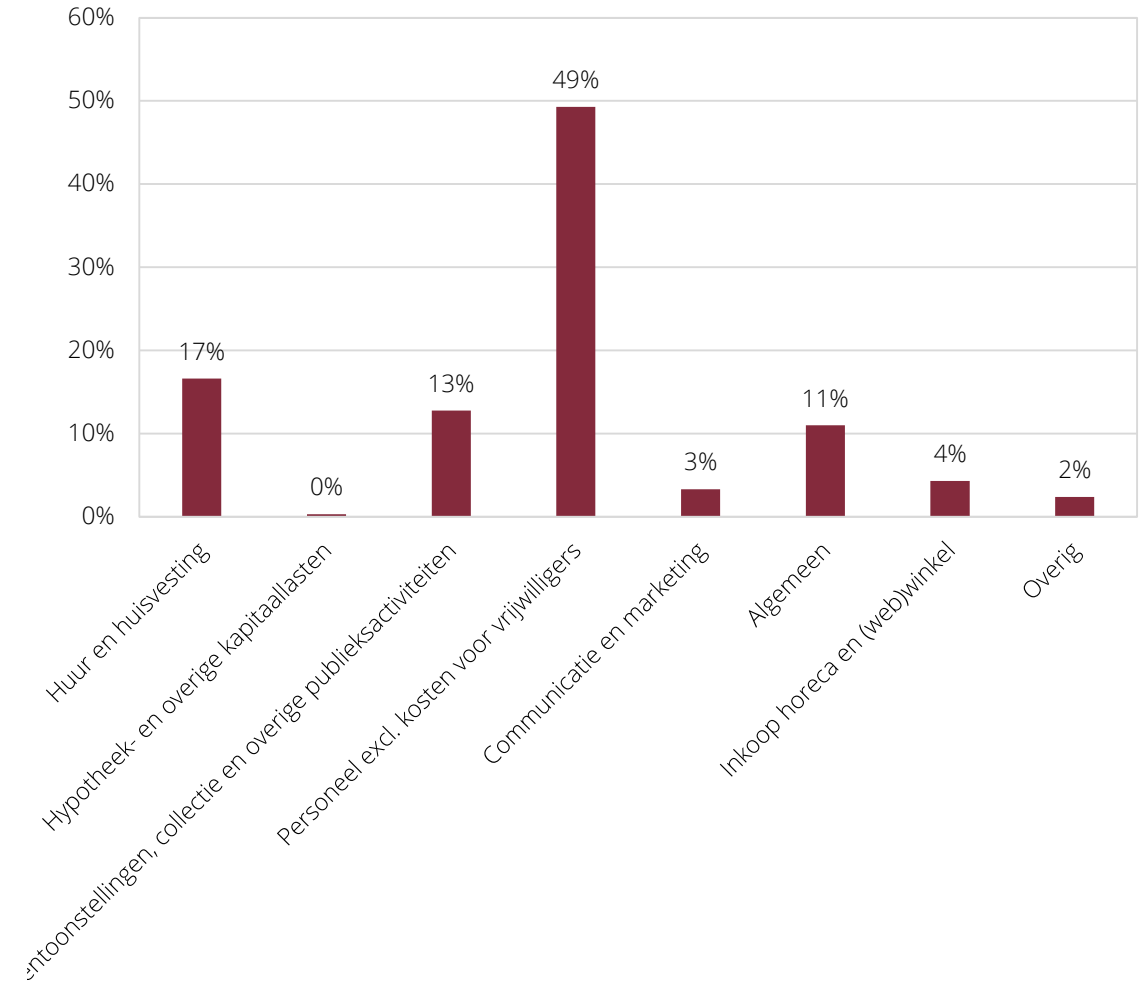
¹⁶ Categorieën waarbij het aandeel in de figuur 0% bedraagt hebben feitelijk een aandeel lager dan 0,5% maar groter dan 0%.

5.3 Lasten

Personeel goed voor circa 50% van de lasten

- Personeelslasten bedragen ongeveer de helft van de totale lasten in deze categorie;
- De andere helft is relatief gelijkmatig verdeeld over de andere categorieën, waarbij huur en huisvesting met 17% het grootste aandeel hebben. Onder huisvesting worden doorgaans de lasten aan gas, water en licht, 'out-of-pocket kosten' schoonmaak (dus exclusief lasten eigen personeel), kleinschalige renovaties en onderhoud gerekend. De deelnemende landgoederen en monumenten rapporteerden niet of nauwelijks hypotheek- of overige kapitaallasten;
- Circa 13% van de lasten zijn te relateren aan inhoudelijke activiteiten. Daarmee zijn deze lasten procentueel van een vergelijkbare omvang als bij musea.

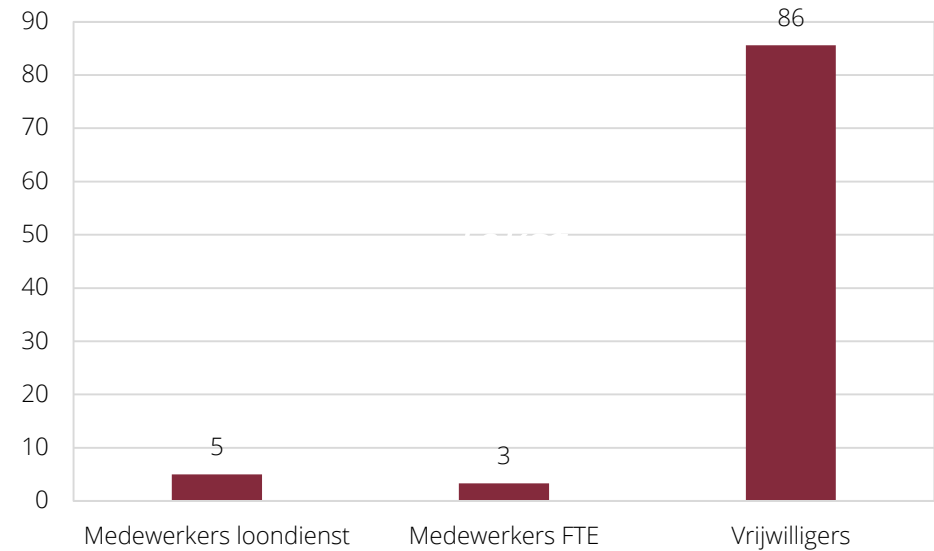
Landgoederen en monumenten: opbouw lasten

Personeel in loondienst beperkt, veel vrijwilligers

- De meeste landgoederen en monumenten hebben een beperkt aantal mensen in loondienst, gemiddeld circa vijf;
- Daarnaast hebben de aanbieders in deze categorie gemiddeld 0,7 FTE aan ZZP'ers en freelancers in dienst;
- Het belang van vrijwilligers in deze categorie is groot. Gemiddeld heeft elke aanbieder zo'n 86 vrijwilligers aan zich verbonden. De variatie in aantallen vrijwilligers is echter groot. Dit varieert van enkele tientallen tot zelfs 200 vrijwilligers.

Landgoederen en monumenten: personeel en vrijwilligers

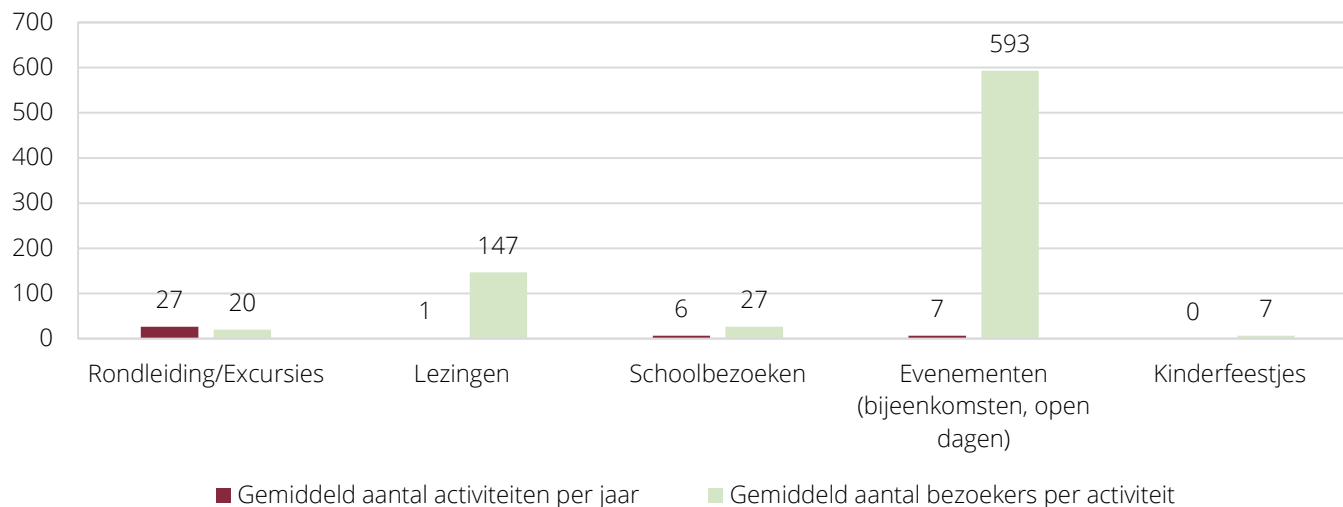

5.4 Overige bevindingen

Activiteiten, bezoeken en samenwerkingsverbanden

- Per jaar verzorgen aanbieders in deze categorie ongeveer 27 rondleidingen en excursies. De overige activiteiten worden eveneens één of enkele keren per jaar georganiseerd;
- Vooral de evenementen (waaronder de 'open dag') trekken doorgaans veel bezoekers, namelijk ca. 600. De overige activiteiten trekken enkele tientallen bezoekers per activiteit;
- Diverse samenwerkingspartners worden door landgoederen en monumenten aangehaald, zoals gemeente, musea, historische verenigingen, scholen, VVV en (lokale) ondernemers. Op landelijk niveau wordt de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed vaak genoemd als partner.

Landgoederen en monumenten: aantal bezoeken georganiseerde activiteiten

06

Overig aanbod

6.1 Introductie

De groep overige aanbieders bestaat uit bezoekerscentra, dialectkringen, erfgoedplatforms, genootschappen en forten. De totale populatie bestaat uit 24 organisaties. Van deze populatie vulden 14 organisaties de enquête (grotendeels) in. Op de volgende pagina zijn de resultaten van deze groep op hoofdlijnen vermeld. Het is niet verantwoord de resultaten met meer diepgang uit te splitsen. Dit geldt zowel voor de totale groep als de resultaten per 'subgroep'. De aanbieders verschillen hiervoor te sterk van karakter waardoor het niet mogelijk is om eenduidige uitspraken te doen.

6.2 Opvallende bevindingen

Fysieke bezoeken

Het aantal fysieke bezoeken is sterk afhankelijk van de aanbieder en het type aanbod. Enkele aanbieders zijn goed voor enkele honderden bezoeken (bijv. voor een specifieke dialectkring), terwijl andere aanbieders tienduizenden bezoeken trekken (bijvoorbeeld voor een kerk of een stichting die een tijdelijke expositie organiseert en beheert). Het gemiddelde aantal fysieke bezoeken van de instellingen die bezoeken hebben gerapporteerd is circa 11.000. Dit aantal wordt sterk beïnvloed door enkele drukbezochte instellingen.

Baten en lasten

- De afhankelijkheid van subsidies is in deze categorie duidelijk aanwezig, variërend van enkele tientallen procenten tot in sommige gevallen 80-90% van de totale inkomsten. Gemiddeld is de helft van alle baten een bijdrage van de overheid;
- Het merendeel van de respondenten geeft tevens aan dat de baten uit entreegelden en horeca relatief hoog zijn. Op totaalniveau is dit ongeveer een derde van alle inkomsten. De resterende inkomsten (bijdragen door leden en donateurs, schenkingen en bijzondere activiteiten) komen hiermee voor vrijwel alle respondenten onder 10% van het totaal uit;

- Bij de lasten zijn de posten huisvesting en personeel gezamenlijk goed voor 50% van de totale lasten.

Personeel en vrijwilligers

Het aantal betaalde medewerkers varieert van 0 tot ongeveer 4. Daarnaast heeft iedere respondent aangegeven met vrijwilligers te werken. Het aantal vrijwilligers loopt uiteen van enkele tot circa 80 personen.

Samenwerkingsverbanden

Een breed palet aan samenwerkingsverbanden wordt genoemd door de respondenten. Dit varieert van lokale samenwerkingen met bijvoorbeeld theaters, historische verenigingen en ondernemers tot landelijke brancheorganisaties, universiteiten en tv-zenders.

07

Conclusies en aanbevelingen

7.1 Conclusies

Op basis van voorgaande hoofdstukken zijn de volgende (algemene) conclusies te trekken:

- Het ledenbestand van Erfgoed Gelderland is in vergelijking met het eerste onderzoek uit 2014 diverser geworden. Dit geeft aan dat **het huidige ledenbestand van Erfgoed Gelderland een betere afspiegeling is van het Gelderse erfgoedaanbod**. Door verschillen in onderzoekspopulaties tussen deze en de vorige editie moet een vergelijking met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd;
- Ondanks de verschillen in aanbod hebben de **leden van Erfgoed Gelderland het nodige met elkaar gemeen**. Zo zijn de meeste leden voor hun inkomsten met name afhankelijk van overheidssubsidies, werken ze vrijwel allemaal intensief samen met vrijwilligers en organiseren ze veel publieksevenementen;
- Op basis van de respons op de enquête zijn **in 2019 circa 5,0 miljoen (fysieke) bezoeken gebracht aan de leden van Erfgoed Gelderland**. Het merendeel van deze bezoeken vond plaats bij de musea (ruim 3,57 miljoen, ofwel 71%). Dit is een flinke groei ten opzichte van 2014, wat vooral verklaard kan worden doordat het ledenbestand gegroeid is met veel landgoederen en erfgoedcentra die veel bezoekers aan zich weten te binden;
- De **totale bezoekersinkomsten bedragen circa € 34 miljoen**. Deze bezoekersinkomsten komen terecht bij de instellingen zelf en zijn opgebouwd uit ledenbijdragen en uitgaven tijdens bezoeken aan de instellingen (entrees, horeca en winkel). Daarmee zijn de bestedingen die bij leden van Erfgoed Gelderland terechtkomen 35-40% groter dan in 2014;
- Met name voor de **musea, landgoederen en monumenten geldt dat de totale spin-off groter is als gevolg van overnachtingen en bezoeken aan horeca en detailhandel** buiten de erfgoedinstellingen om. Genoemde categorieën hebben namelijk toeristische aantrekkingskracht;
- De totale **werkgelegenheid (betaalde medewerkers) onder de Gelderse erfgoedinstellingen bedraagt circa 1.050 FTE**. Door parttime banen is het feitelijke aantal banen hoger dan het aantal FTE. Het aantal banen is geraamd op bijna 1.600-1.700;

- Daarnaast zijn nog circa **10.900 vrijwilligers actief in de sector**. Samen met de betaalde krachten is er dus sprake van een totaal van ruim 12.500 werkzame personen. Daarmee is de sector gegroeid van 5 naar 6 werkzame personen per 1.000 Gelderse inwoners;
- De leden van Erfgoed Gelderland zijn zeer actief met het organiseren van activiteiten (lezingen, schoolbezoek, rondleidingen/excursies, kinderfeestjes en bijeenkomsten). **Gemiddeld organiseert ieder lid ca. 151 activiteiten per jaar**, wat neerkomt op een totaal van bijna 32.500 activiteiten in 2019.

Op basis van de voorgaande hoofdstukken zijn ook de volgende sectorspecifieke conclusies te trekken:

- Bij de **Gelderse musea zijn de gemiddelde entreebaten per bezoek ten opzichte van 2014 afgenomen**. Deels kan dit te maken hebben met veranderingen in de samenstelling van het aanbod, maar de populariteit van bijvoorbeeld de Museumkaart en Bankgiroloterij VIP-kaart is hiervoor ook een verklaring. Desondanks namen de totale bestedingen binnen de muren van het museum toe, met name door horeca en (web)winkel. Landelijk blijven de Gelderse musea qua publieksinkomsten echter nog achter op het gemiddelde;
- De **afhankelijkheid van subsidies onder musea is ook in 2019 groot**, en met name onder middelgrote musea (bijna 70% van de baten). Kleine en grote musea ontvingen afgelopen jaar gemiddeld gezien procentueel een lagere subsidie. Dit suggereert dat met name voor middelgrote musea het moeilijk is om een eigen verdienmodel te ontwikkelen. De Gelderse musea blijven hierin ook nog enigszins achter op het landelijk gemiddelde;
- Historische verenigingen hebben geen betaalde staf en worden volledig draaiende gehouden door een groot aantal vrijwilligers. Het **gemiddeld aantal vrijwilligers lijkt echter iets te zijn gedaald ten opzichte van 2014** (nu 42, in 2014 waren dit er gemiddeld 46). Het aantal leden onder de instellingen nam echter toe;
- Bij **landgoederen en monumenten was gemiddeld 17% van de bezoeken afkomstig uit het buitenland**. De afhankelijkheid van subsidies is in deze categorie groter dan bij musea, mede vanwege het specifieke karakter van de aanbieders en het beperkte eigen verdienvermogen.

7.2 Aanbevelingen

Op basis van het uitgevoerde onderzoek doen wij de volgende aanbevelingen:

- **Voortzetting monitoring:** de nul- en eenmeting hebben waardevolle inzichten opgeleverd voor Erfgoed Gelderland en de Gelderse erfgoedsector. Ter bevordering van de bruikbaarheid, ook voor de leden, en de consistentie ervan is het belangrijk om periodiek te blijven monitoren, aan de hand van dezelfde definities en afbakening. Op die manier neemt de vergelijkbaarheid en de waarde en toepasbaarheid van de resultaten toe. Bekijk daarbij de synergiemogelijkheden met landelijke databases, om tijdens de monitoring ook gericht naar andere onderwerpen te kunnen vragen, die bijvoorbeeld sterk bij de leden leven;
- **Cijfers als basis voor herstelplan en visievorming:** de gerapporteerde cijfers hebben betrekking op het kalenderjaar 2019, en dus het jaar vóór de Covid-19-crisis. De meeste erfgoedinstellingen lijden nog steeds onder de huidige situatie. Dat geldt met name voor de instellingen die sterk van extern bezoek afhankelijk zijn. Het ligt in de lijn der verwachting dat een deel van de erfgoedinstellingen extra financiële steun van fondsen, overheid en/of aanvullende regelingen nodig heeft voor de continuïteit. De Provincie Gelderland heeft inmiddels een steunpakket ter beschikking gesteld waarmee dergelijke instellingen kunnen worden geholpen. Het is aan te bevelen om de cijfers die in dit onderzoek verzameld een belangrijke rol te laten spelen in het opstellen van een herstelplan voor individuele instellingen. Aanbevolen wordt ook om te kijken of de cijfers kunnen bijdragen aan een provinciebreed herstelplan waarin aandacht is voor het toekomstperspectief van de erfgoedsector;
- **Zet in op stevigere samenwerking tussen deelsectoren:** de noodzaak tot slimmer samenwerken tussen erfgoedinstellingen heeft door de crisis meer urgentie gekregen, maar regelmatig (en logischerwijs gezien de problematiek) is de blik bij de instellingen zelf meer naar binnen gericht. Erfgoed Gelderland kan in de Gelderse erfgoedsector een verbindende rol innemen, en bijvoorbeeld leden die met dezelfde problematiek te maken hebben of inspelen op dezelfde doelgroepen bij elkaar brengen. Zo kunnen leden van elkaars expertise en organisatiekracht profiteren. Gezamenlijke marketing en communicatie kan het marktbereik vergroten (en daarmee tot een hoger aantal bezoeken leiden) en zorgen voor nieuwe arrangementen. Met name middelgrote musea, die het sterkst afhankelijk zijn van subsidies en bijdragen en daarbij geen bijzonder ruime personele bezetting hebben, zouden hiervoor in aanmerking kunnen komen;

- **Zet sector in de volle breedte in om elkaars kennis te benutten:** bij de erfgoedinstellingen die minder afhankelijk zijn van extern bezoek (zoals historische verenigingen) is grote organisatiekracht aanwezig, en is er bovendien anekdotische kennis om tentoonstellingen inhoudelijk te versterken. Instellingen met veel externe bezoekers kunnen hier, zeker in de huidige crisis, van profiteren. Daarmee kan blijvend worden vernieuwd binnen de instellingen die wel sterk van extern publiek afhankelijk zijn. Erfgoed Gelderland wordt aanbevolen om hierin een meer activerende rol te nemen.

Colofon en disclaimer

Dit rapport is met uiterste zorgvuldigheid tot stand gekomen op basis van deskundig onderzoek. Onderhavig rapport bevat een weergave en interpretatie van (delen van de) onderzoeksresultaten. Het is anderen toegestaan om (delen van) het rapport en gehanteerde methodieken en modellen te kopiëren, distribueren, vertonen, op te voeren zolang ZKA Leisure Consultants als maker van het werk wordt vermeld en het werk niet commercieel wordt gebruikt.

De foto's in deze rapportage zijn aangeleverd door Erfgoed Gelderland. Erfgoed Gelderland heeft getracht alle rechthebbenden toestemming te vragen voor het gebruik van de foto's. Bronvermelding foto's:

- Pagina 1: Voerman Museum Hattem
- Pagina 3: Kaart Gelderland (publiek domein)
- Pagina 7: Airbornemuseum Oosterbeek
- Pagina 9: Museum MORE in Kasteel Ruurlo (Eva Broekema)
- Pagina 10: Tegelmuseum Otterlo (Erfgoed Gelderland)
- Pagina 28: Historische vereniging Bemmelen (Erfgoed Gelderland)
- Pagina 35: Gelders Archief (Multiline)
- Pagina 40: Kasteel Huis Bergh
- Pagina 46: Erfgoed Gezocht (Eva Kaptijn)
- Pagina 47: Erfgoedvrijwilligers (Edwin van de Graaf)
- Pagina 49: Gelderse Landdag (Erfgoed Gelderland)

ZKA LEISURE CONSULTANTS

Brugstraat 1A

5211 VS 's-Hertogenbosch

088 - 210 02 50

info@zka.nl

www.zka.nl

Joost Gieling

Tom Gosens

Bennie Roelands

